

Bouwhistorische verkenning

Huis Sandwijck

Utrechtseweg 305, De Bilt

08-10-2021

Lotte Zaaijer

architect bouwhistoricus

Colofon

Opdrachtgever

Stadsherstel Utrecht

Contactpersoon

Mevr. J. van Boxtel

Opdrachtnemer

Bureau Lotte Zaaijer
Scheeperslaan 11
3707 XN Zeist

Auteur

Lotte Zaaijer

Opdracht

Bouwhistorische verkenning Huis Sandwijck, Utrechtseweg 305 in De Bilt

Datum

Zeist, 8-10-2021

Versie

Definitief

Linker zijgevel, met de hoofdentree.

Objectgegevens

Objectgegevens

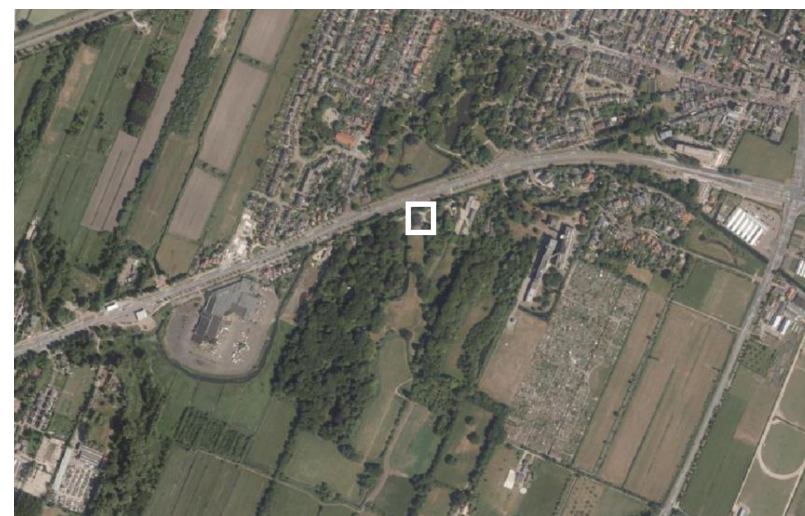
Adres	Utrechtseweg 305, 3731 GA De Bilt
Gemeente	De Bilt
Provincie	Utrecht
Kadastraal bekend	C 2056
Status	Rijksmonument
Monumentnummer	514662 (monumentnaam Sandwijck)
Complexnummer	514659 (complexnaam Sandwijck)
Oorspronkelijk functie	Landhuis
Datering	1770
Architect	Onbekend

Redengevende omschrijving RCE (waardering)

"Het landhuis Sandwijck is van algemeen belang vanwege de cultuurhistorische waarde vanwege de ontstaansgeschiedenis, alsmede van architectuurhistorische waarde vanwege de bouwgeschiedenis en als voorbeeld van een landhuis met neoclassicistische stijlinvloeden. Tevens van bijzonder belang vanwege de opmerkelijke en rijk gedetailleerde gietijzeren veranda en luifel uit het eind van de negentiende eeuw. Alsmede vanwege de ensemblewaarde als onderdeel van de buitenplaats in relatie met de overige complexonderdelen."

Topografische kaart, huis Sandwijck is omkaderd. (bron: monumentenregister.nl)

Luchtfoto, huis Sandwijck is omkaderd. (bron: monumentenregister.nl)

Inhoudsopgave

Colofon	2
Objectgegevens	3
Inhoudsopgave	4
1. Inleiding	5
2. Historische context	6
3. Bouwgeschiedenis	9
4. Bouwhistorische beschrijving	25
5. Waardering	54
6. Advies voor nader onderzoek	59
7. Verantwoording	60

Centrale gang, gezien richting de entreehal en de voorgevel.

1. Inleiding

Stadsherstel Utrecht is in 2020 eigenaar geworden van Huis Sandwijck in De Bilt. Deze bouwhistorische verkenning is uitgevoerd met als doel om een beter inzicht te krijgen van de ontwikkelingsgeschiedenis van het pand en van de waarden van de aanwezige bouwelementen. Parallel aan dit onderzoek wordt een kleurhistorisch onderzoek uitgevoerd om een beter beeld te krijgen van de ontwikkeling en waarden van het kleurgebruik.

De bouwhistorische verkenning betreft een onderzoek op hoofdlijnen naar de bouw- en gebruiksgeschiedenis van het landhuis. Op basis van het onderzoek vindt een interne waardestelling plaats die aangeeft welke onderdelen de belangrijkste bouwfases het beste illustreren. De waardestelling beoogt het relatieve belang te bepalen van de monumentale waarden van de verschillende onderdelen en aspecten binnen de context van het bouwwerk.

Het veldwerk is uitgevoerd door Lotte Zaaijer op 17 en 29 juni 2021. Een kamer op de eerste verdieping was niet toegankelijk, dit is in de plattegronden bij het interieur aangegeven. Er is geen destructief onderzoek verricht. Naast het veldwerk is uitvoerig archiefonderzoek en literatuuronderzoek uitgevoerd. Het bouwdoossier bij de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed en gemeente De Bilt is gelicht en het huisarchief is bekeken.

De resultaten van het onderzoek zijn vastgelegd in dit rapport. Het eerste hoofdstuk schetst de historische context en bouwgeschiedenis van het pand. De volgende hoofdstukken beschrijven de huidige situatie (exterieur, de constructie en het interieur), waarbij de gebouwonderdelen zo veel mogelijk gedateerd zijn. De waardestelling in het laatste hoofdstuk geeft voor elk onderdeel aan hoe groot de cultuur- en bouwhistorische waarde is. Een overzicht van de relevante literatuur en de geraadpleegde archieven is achterin het rapport opgenomen.

Rechter zijgevel waarbij een serre tegen het midden van de gevel is geplaatst.

2. Historische context¹

1. Deze beschrijving is grotendeels ontleend aan de publicatie 'Dikland, van der Hoeve, *De Bilt, geschiedenis en architectuur*, 1980' en aangevuld met eigen bevindingen.
2. *Het spook van Sandwijck* (1980)

Ontstaan van landgoed Sandwijck

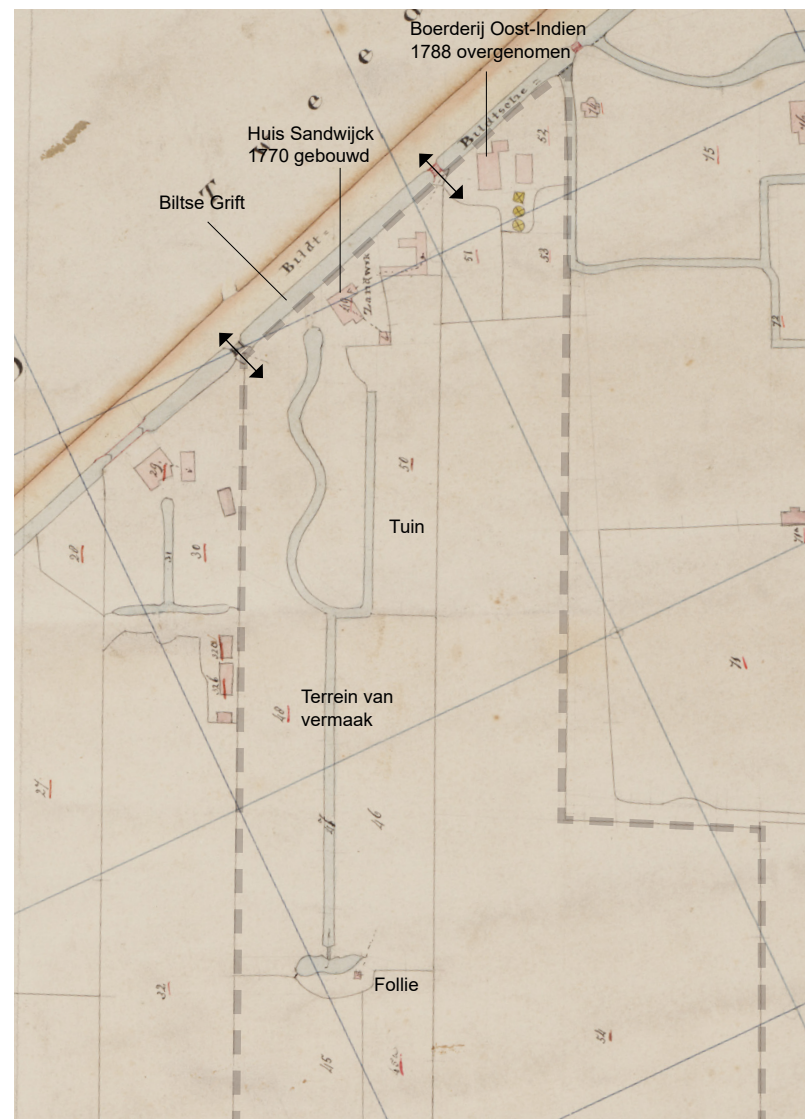
Villa Sandwijck is gebouwd op grondgebied dat enkele eeuwen lang, voor 1580, eigendom was van het klooster Oostbroek. In 1580 werd het klooster afgebroken. In 1644 wordt het gebied waarop later het buitenhuis gebouwd zal worden aan C. Utenhoven en erven verkocht.

Via verkoop en vererven kwamen de gronden in 1759 in het bezit van Adriana en Paul Engelbert Voet van Winssen, rond 1773 blijken zij op het buiten Sandwijck te wonen. De zeventiende eeuwse boerderij met herenkamer is waarschijnlijk rond 1770 vervangen door een nieuw buitenhuis met park. Van deze boerderij bevinden er zich mogelijk restanten van de kelder onder de balzaal.²

De vernieuwde buitenplaats kwam in 1788 in het bezit Johannes Sebastiaan van Naamen en na negen jaar verkocht deze muntmeester van de provincie Utrecht Sandwijck aan de Amsterdammer Franc van der Goes, oud-schepen en raad van de stad Amsterdam. In hetzelfde jaar voegde Van der Goes de naastgelegen boerderij Oost-Indien (Utrechtseweg 301) aan de bezittingen van Sandwijck toe.

Familie Both Hendriksen

In 1807 verwisselt de buitenplaats opnieuw van eigenaar en doet de familie Both Hendriksen haar intrede in de geschiedenis van Sandwijck en wordt Johan Both Hendriksen (1744-1817) eigenaar. In 1817 erfde zijn zoon Willem Jan Both Hendriksen (1780-1853) van zijn vader de buitenplaats. In 1833/ 1834 wordt in opdracht van hem de parkaanleg gewijzigd, hoogstwaarschijnlijk naar ontwerp van de beroemde tuinarchitect Isaek Hendrik Jacob van Lunteren (1780-1848). Het is een park in landschapsstijl met een slingerende waterpartij, bospartij met slingerende paden en een 'folly' als blikvanger in de parkaanleg. De 'folly' is een schijnkapel die werd gebruikt als duiventoren.

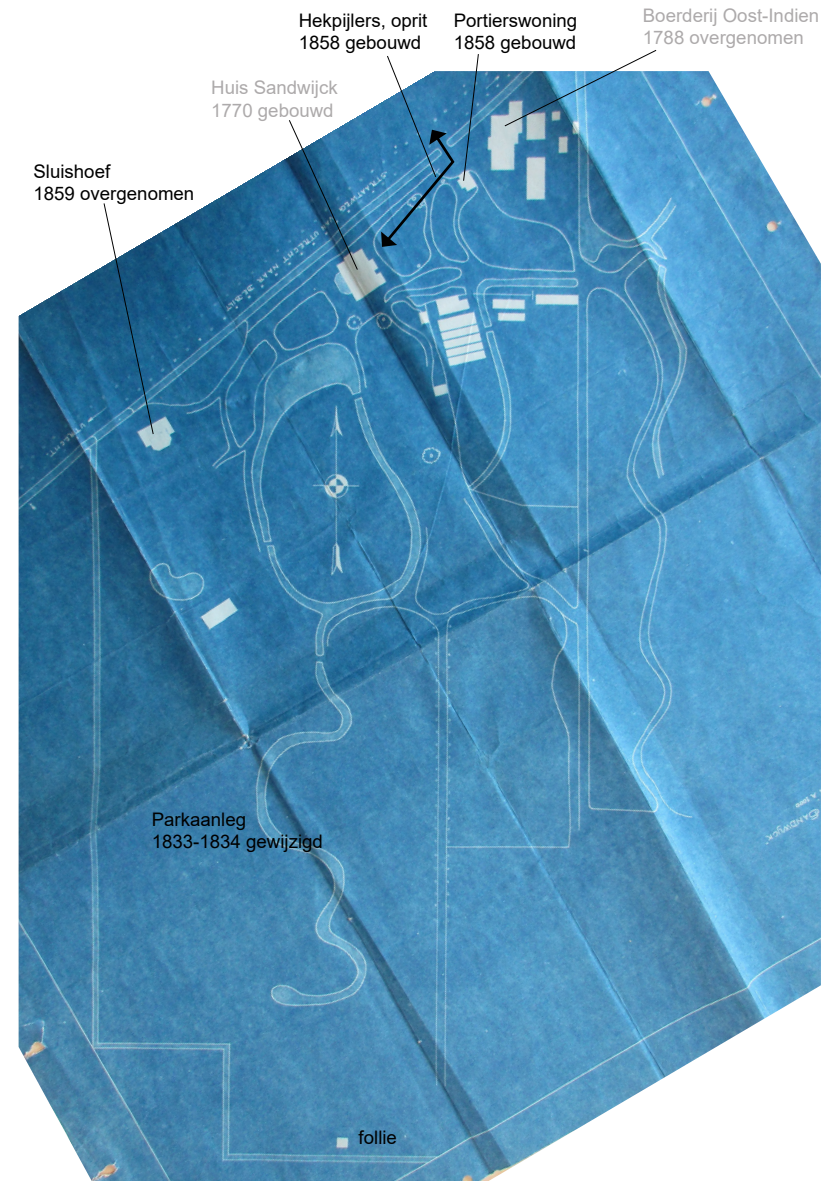
Kadasterkaart uit 1824, de percelen van Willem Jan Both Hendriksen zijn omkaderd. (bron: beeldbank RCE)

3. Redengevende omschrijving RCE

Familie van Boetselaer

In 1835 trouwt Willem Jans jongste dochter Elisabeth Charlotta Petronella Both Hendriksen (1809-1880) met Christiaan Willem Johan baron van Boetzelaer (1806-1872) en zij gingen samen op Sandwijck wonen. Elisabeth Charlotta Petronella erfde het landgoed na het overlijden van haar vader in 1853. In 1858 laat het echtpaar een portierswoning (Utrechtseweg 303) bouwen in de Engelse Tudor-gotiek en een kopie van een bouwwerkje in het park Babelsberg bij Potsdam. Dan worden ook de hekpijlers geplaatst aan het begin van de oprijlaan.³ In 1859 werd het naastgelegen Sluishoef (Utrechtseweg 315) bij de buitenplaats gevoegd. Elisabeth stierf in 1880 en hun zoon Carel Theodorus baron van Boetzelaer (1839-1903) erfde Sandwijck. Hij stierf kinderloos in 1903 en wees in zijn testament zijn neef dr. Carel Wessel Theodorus baron van Boetzelaer van Dubbeldam (1873-1956) als erfgenaam van Sandwijck aan. Hij was theoloog en heeft onder andere in Nederlands Indie zendingswerk verricht. De inwoners van de gemeente De Bilt hebben veel aan de altruïstisch ingestelde baron te danken. Zo heeft hij in 1930 het Dr. Van Boetzelaerpark aan de gemeente geschonken als openbaar wandelpark. In dat jaar werd tevens de pergola in de tuin achter het huis gebouwd. De constructie lijkt uit hout te bestaan, maar in werkelijkheid is het een ijzeren constructie die is afgesmeerd met cement.

In de bezettingstijd, kort na het overlijden van mevrouw van Boetzelaer in 1942, werd Sandwijck door de Duitse bezetters gevorderd. Na de bevrijden keerden vader Carel en zijn dochter Johanna Charlotte barones van Boetzelaer (1910-1994) weer terug naar het leeggeplunderde huis. Zijn zoon en schoondochter kwamen bij hen inwonen. Na het overlijden van de theoloog in 1956 werd Johanna Charlotte de laatste telg uit dit geslacht die op Sandwijck woonachtig is geweest. Het bleek steeds moeilijker te worden om het landgoed te restaureren en goed te onderhouden.

Situatietekening uit 1916. (bron: gemeente De Bilt)

Leegstand, herbestemming

In 1963 werd de buitenplaats verkocht aan de gemeente Utrecht en in 1967 aan de Rijksuniversiteit van Utrecht. Na jaren van leegstand werd in 1980 het huis gekraakt, waarmee in feite de verkrotting een halt werd toe geroepen. De periode rond de kraakactie is kleurrijk beschreven in 'Het spook van Sandwijck'. In de periode 1989-1991 werd het huis gelegaliseerd en gerestaureerd. Het landgoed werd overgenomen door het Utrechts Landschap en het huis door Stichting Lieven de Keij die het huis bewoonbaar liet maken voor jongerenhuisvesting. In het huis werden twintig wooneenheden ondergebracht en in 1991 werd het door de Vereniging Bewoners Sandwijck opnieuw in gebruik genomen. In september 2020 is het pand door De Key verkocht aan de Stadsherstel Utrecht.

Uitg. Nauta, Velsen, (Holl.) De Bilt, huize „Sandwijck”. N. 490.
Biltse Grift met links de paardentramweg en jaagpad; rechts is huis Sandwijck gesitueerd. (bron: beeldbank HUA)

Luchtfoto met aan de zuidzijde van de Biltse Grift park Sandwijck en ten noorden het Boetzelaerspark. (bron: huisarchief)

3. Bouwgeschiedenis

Bouwfase 1: 1770

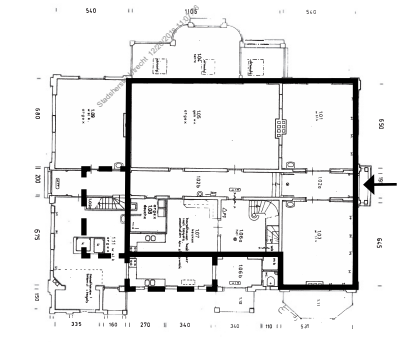
Het huidige huis is in 1770 gebouwd in opdracht van Adriana en Paul Engelbert Voet van Winssen die de gronden in 1759 hadden verworven. De grondvorm wordt in 1824 opgemeten door het kadaster. Het voorste gedeelte van het huidige gebouw en het rechter deel van het voorste bouwdeel daarachter dateert uit deze periode. De voorgevel is vormgegeven in de Lodewijk XVI-stijl (die in ons land gangbaar was tussen ongeveer 1770-1800). Kenmerkend voor deze neoclassicistische stijl zijn de symmetrische opzet, strakke lijnen, klassieke pilasters, kroonlijst met triglifien en het fronton. In de gevel zijn schuifvensters aanwezig met drie ruiten brede ramen, dat gebruikelijk is vanaf het eind van de achttiende eeuw. Het pand is voorzien van een hoge kap met schoorstenen op de hoeken. In het interieur dateert de hoofdstructuur met de centrale gang en trappenhuis, de marmeren tegels en wandindeling met terugliggende velden (de rechthoekige en vermoedelijk ook die met bogen) uit deze periode.

Bouwfase 2: omstreeks 1825

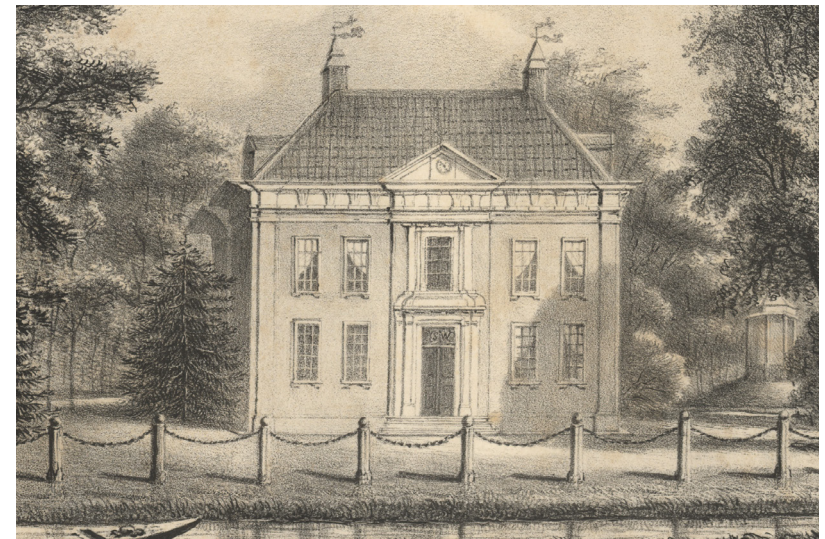
Vlak na de opmeting door het kadaster in 1824 is vermoedelijk tegen de linker zijgevel aan de achterzijde een aanbouw geplaatst. Op de tekening uit 1829, de oudste tekening van het pand, is de voorgevel en linker zijgevel voor het eerst afgebeeld. De linker zijgevel is in het midden, ter plaatse van het trappenhuis, terug liggend. De vermoedelijke uitbreiding staat echter alleen op de tekening uit 1829 maar niet op de hulpkaart uit 1848. Mogelijk is de aanbouw tijdens de volgende verbouwing weer afgebroken.

Kadastertekening 1824. (bron: beeldbank RCE)

Restant uit bouwfase 1 (lijn) en verdwenen bouwdelen (stippel)

Prent van de voorgevel aan de Biltse Grift, ca 1829 (bron beeldbank HUA)

Prent van de voorgevel aan de Biltse Grift, ca 1829 (bron beeldbank HUA)

Bouwfase 3: 1846-1848

Tien jaar na de parkaanleg wordt in 1846 het landhuis flink verbouwd en uitgebreid in opdracht van Elisabeth Petronella Both Hendriksen (1809-1880) en Christian Willem Johan baron van Boetzelaer (1806-1872). Aan de achterzijde wordt het huis vergroot ten behoeve van extra dienstvertrekken. In 1848 wordt het huis opgemeten, het heeft op dat moment een U-vormige grondvorm. Door de uitbreiding met een extra beuk is de hoofdopzet van het gebouw nu symmetrisch in de breedte en de lengte. Uit latere plattegronden blijkt dat de indeling van de begane grond van de nieuwe beuk bestond uit een dwarsgang, diensttrap en twee kamers. De kamer in de westelijke beuk was vermoedelijk voor de familie.

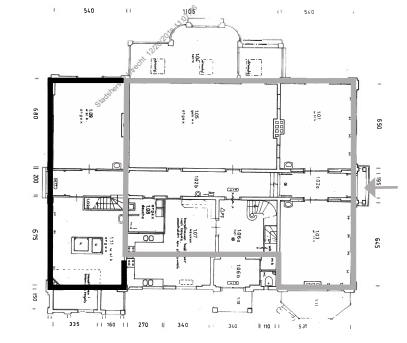
Uit tekeningen uit omstreeks 1868-1869 blijkt dat de voorgevel flink is gemoderniseerd, het metselwerk wijst zelfs op herbouw. In de eerste helft van de negentiende eeuw was de empire-stijl en neoclassicistische bouwstijl in de mode. Kenmerkend voor het imponerende, representatieve karakter van de deze stijl zijn onder meer de lauwerkransen, rozetten, arabesken, draperieën. In de voorgevel zijn de schuifvensters vervangen door de grotere Empire schuifvensters met brede middenstijl en daaronder een decoratieve borstwering. Op de pilasters zijn decoraties aangebracht, de kroonlijst is vernieuwd en voorzien van een open balustrade. De kap is vernieuwd en verlaagd en in de overige gevels zijn de schuifvensters vervangen door zesruits schuifvensters.

In de rechter zijgevel werden een Frans balkon en een balkon op consoles aangebracht. In de achtergevel is aan de onderzijde van de hardstenen pilaster de volgende tekst aangebracht: 'jonkvr. W.E.C. van Boetzelaer, 19 aug 1846'. Dat zal de naam zijn van de tweede dochter van de opdrachtgevers zijn, Wilhelmina Elisabeth Charlotta van Boetzelaer (1837-1905) die in dat jaar 9 jaar is.

In het interieur wordt waarschijnlijk de entreehal verfraaid met decoratieve kozijnlijsten en schuifdeuren met rozetten die naar de voorkamers leiden,

Hulpkaart 1848. (bron: kadaster archiefviewer)

Restant uit bouwfase 3

Prent van de voorgevel aan de Biltse Grift, ca 1858 (bron beeldbank HUA)

het interieur van de voorkamers wordt gemoderniseerd en de gang wordt naar achteren verlengd. Ook de deuren met rozetten in de doorgang tussen de gang en grote woonkamer dateren uit deze periode.

Mogelijk werd in deze tijd de keldertrap verplaatst. Het kan de reden zijn geweest voor het verplaatsen van de schouw in de linker voorkamer van de binnenmuur naar de linker zijgevel. De positie van de schouw tegen de binnenmuur is veel logischer dan de huidige locatie tegen de buitenmuur. Onder de locatie tegen de binnenmuur bevindt zich de huidige keldertrap, mogelijk wringt dat met een stookplaats (eronder kan dan geen haardgewelf aangebracht worden). De kelder, die was uitgevoerd met troggewelfjes met houten balken, is waarschijnlijk wel oorspronkelijk (1770). De positie van de trap in de hal is logisch in relatie tot de keuken. Dat de schouw verplaatst is staat vast, het is alleen de vraag waarom.

Bouwfase 4: 1857

Uit de kadastrale hulpkaarten blijkt dat in 1857 de linker zijgevel is doorgetrokken, zodat een rechthoekige grondvorm ontstaat. Dit zal gedaan zijn om de keuken te vergroten en een zij-ingang te realiseren (een dienstingang was reeds aanwezig in het bouwdeel uit 1846). In 1858 werden bij de brug aan de oostzijde aan het begin van de oprit hekpijlers geplaatst met de naam 'Sand-wijck' en er werd een portierswoning gebouwd. Aan deze zijde was een nieuwe zij-ingang dus heel logisch.

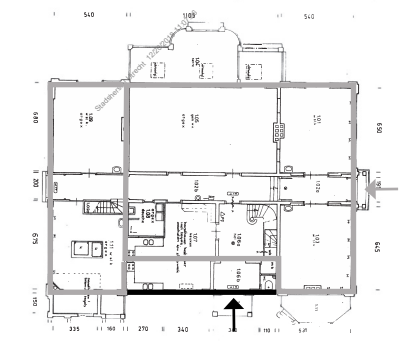
In het pand is de uitbreiding uit deze bouwfase duidelijk herkenbaar in de structuur (restanten muren) en in de marmeren tegelvloer in de huidige entreehal. De kap van het middelste deel zal in die periode of later vernieuwd zijn. De spanten zijn overspannen tussen de oostgevel en in 1857 gerealiseerde westgevel. De verbinding van de spanten, met bouten en vierkante moeren, wordt echter pas aan het eind van de negentiende eeuw gangbaar. Het is dus ook mogelijk dat de kap pas tijdens de volgende bouwfase is vernieuwd.

Entreehal met decoratieve kozijnlijsten om de doorgangen (1846).

Hulpkaart 1857. (bron: kadastrale archiefviewer)

Restant uit bouwfase 4

Bouwfase 5: omstreeks 1875

Omstreeks 1875 zijn tegen de westgevel een ijzeren serre en tegen de oostgevel de twee kenmerkende ijzeren veranda's met terra cotta decoraties aangebracht. Op tekeningen uit 1858 en 1868/1869 zijn ze nog niet afgebeeld en wel op vroege foto's uit omstreeks 1900. IJzeren erkers en serres waren populair in de villabouw aan het eind van de negentiende eeuw.

In diezelfde periode werd de hoofdingang, die zich in de voorgevel bevond, geheel opgeheven en werd de zijingang in de linker zijgevel opgewaardeerd tot hoofdentree door een risaliet en rondboogportiek aan te brengen. De voormalige hoofdentree werd voorzien van een borstwering met dezelfde ornamenten als in de borstwering boven de deur in de achtergevel. De voormalige entreedeur wordt vervangen door een tuindeur met binnenluiken. De tuindeur is mogelijk afkomstig van de rechter zijgevel (zelfde detaillering als het bovenlicht, zelfde breedte). De rondboogportiek en het balkon voor de voormalige hoofdentree zijn nog niet te zien op tekeningen uit 1858 en 1868/1869 en wel op vroege foto's uit omstreeks 1900.

Vermoedelijk is tijdens deze fase ook de achterkamer in neogotische stijl (1860-1890) ingericht ten behoeve van een heren-rooksalon. Van dit interieur is op dit moment weinig meer te zien.

Bouwfase 6: 1902

Uit een kadastrale hulpkaart blijkt dat in 1902 de kamer in het dienstvertrek wordt vergroot. Onder de veranda aan de oostzijde en links van de dienstentree wordt een gemetselde aanbouw gerealiseerd.

Voorgevel en linker zijgevel, ca 1900-1905 (bron: beeldbank HUA)

Voorgevel en rechter zijgevel, ca 1895-1900 (bron: beeldbank HUA)

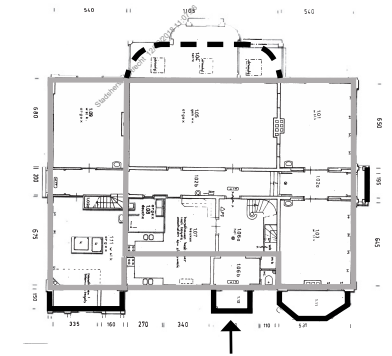
Achtergevel, ca 1905-1915 (bron: beeldbank HUA)

Bouwfase 7: 1916

In 1916 werd de ijzeren veranda aan de westzijde vervangen door een houten serre, naar ontwerp van Jan Stuiyinga (1881-1962). Jan Stuiyinga was een bekende architect in de omgeving en had samen met zijn oudere broer Theo Stuiyinga (1880-1959) een architectenbureau in Zeist. De tekening van de serre uit 1916 is ondertekend door Jan Stuiyinga, latere verbouwingen door hun beide. Het raadhuis in Zeist uit 1908 was de doorbraak voor Stuiyinga's loopbaan. In Zeist en omgeving ontwierp hij vervolgens onder meer het postkantoor (1911), een school en een groot aantal villa's en landhuizen. Ook elders in de provincie Utrecht kregen ze opdrachten. De serre is uitgevoerd in hout en glas, waarbij de afgeronde hoeken kenmerkend zijn. Stuiyinga's stijl wordt gekenmerkt door zowel traditionalistische als historiserende elementen.

Hulpkaart 1902. (bron: kadaster archiefviewer)

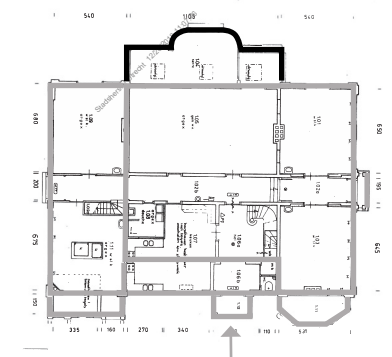
Restant uit bouwfase 5-6

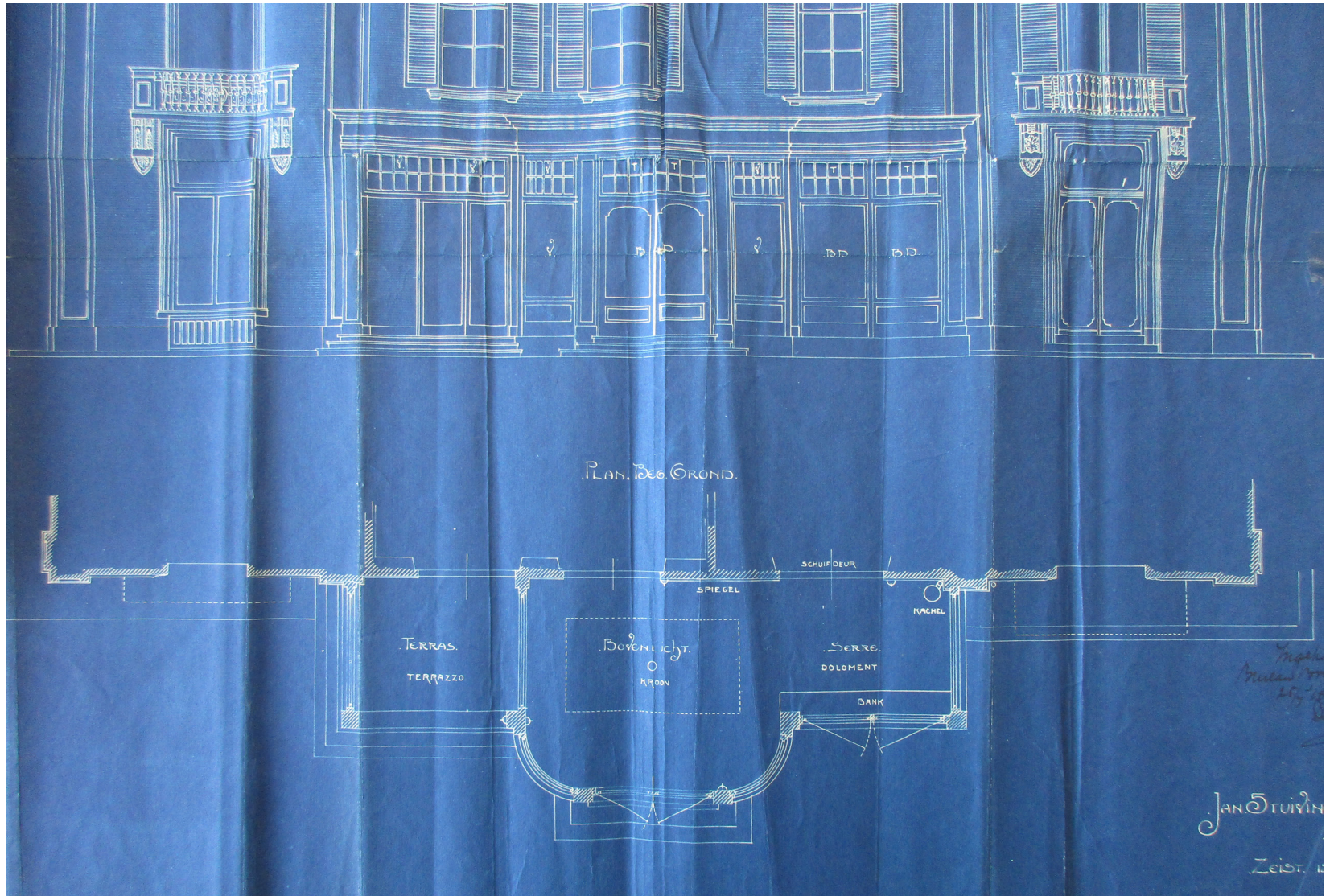
Foto van de serre, ca. 1920-1930. (bron: beeldbank HUA)

Hulpkaart 1918. (bron: kadaster archiefviewer)

Restant uit bouwfase 7

Tekening van de serre, uit 1916. (bron: gemeente De Bilt)

Bouwfase 8: 1926

In 1926 wordt het interieur van de grote woonkamer vernieuwd, naar ontwerp van Jan en Theo Stuivinga. De kamer was opgedeeld in een grote en kleinere kamer, door het verwijderen van de scheidingsmuur ontstond de huidige grote ruimte. In de westgevel werden de drie doorgangen naar de serre verschoven en verbreed, waardoor een gelijkmatige verdeling van brede doorgangen (met daarboven stalen liggers) naar de serre ontstond. Tegen de binnenmuur (noordzijde) werd een marmeren schouw en met hout afgetimmerd rookkanaal aangebracht, aangezien de schouwen waren verwijderd met het afbreken van de scheidingsmuur. De doorgangen in de westgevel en gangmuur werden voorzien van rijk versierde kozijnlijsten.

Bouwfase 9: 1930

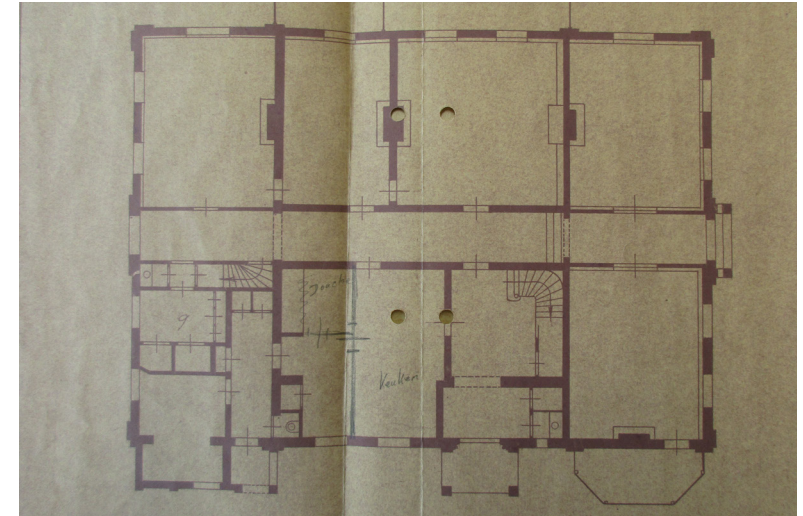
In 1930 vindt een interne verbouwing plaats, ook naar ontwerp van Jan en Theo Stuivinga. Het betreffen een badkamer en slaapkamer met dakkapel op de zolder, waarschijnlijk waren dat dienstbodekamers. Deze zijn nu niet meer aanwezig.

Bouwfase 10: 1940

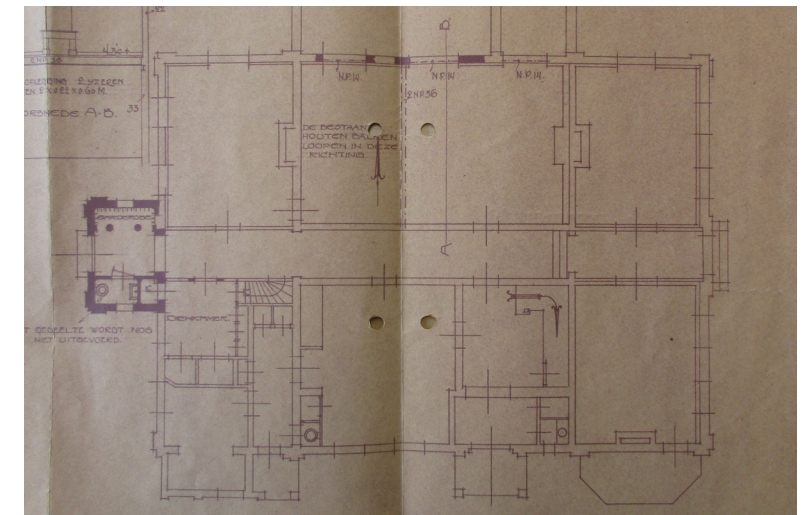
In 1940 wordt een scheidingsmuur in de keuken geplaatst, ten behoeve van de splitsing van de keuken en bijkeuken. Ook die is niet meer aanwezig.

Bouwfase 11: 1967

In 1963 werd huis Sandwijck verkocht aan de gemeente Utrecht en in 1967 aan Universiteit Utrecht. De universiteit wilde het huis gaan gebruiken als huisvesting voor haar gasten en de tuin moest deel gaan uitmaken van de Botanische Tuinen Universiteit Utrecht. Van die plannen kwam echter niets terecht. Het pand stond leeg, raakte in verval en vrijwel alles van waarde werd uit het huis ontvreemd. Ten slotte werd er een sloopvergunning aangevraagd.

Tekening uit 1926, bestaande situatie begane grond. (bron: gemeente De Bilt)

Tekening uit 1926, plan voor de doorgangen tussen de woonkamer en de serre. (bron: gemeente De Bilt)

Foto van de grote woonkamer, 1968. (bron: huisarchief)

Foto van de rechter achterkamer, 1968. (bron: huisarchief)

Foto van de rechter achterkamer, 1968. (bron: huisarchief)

Foto van de rechter voorkamer, 1968. (bron: huisarchief)

Foto van de schouw in de rechter voorkamer, 1968. (bron: huisarchief)

Foto van de linker voorkamer, 1968. (bron: huisarchief)

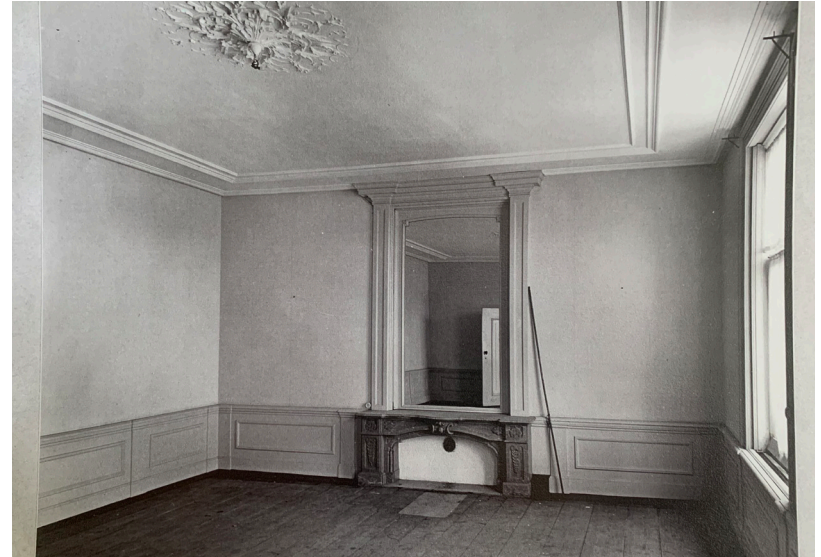

Foto van de rechter voorkamer op de verdieping, 1968. (bron: huisarchief)

Foto van de trap, 1968. (bron: huisarchief)

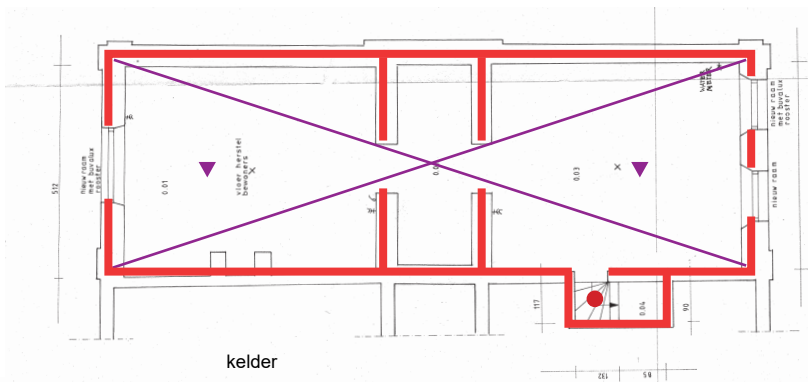
Foto van een plafond op de verdieping, waarschijnlijk boven de trap, 1968. (bron: huisarchief)

Bouwfase 12: 1989-1991

De sloop ging echter niet door, doordat in maart 1980 het huis gekraakt werd en de bewoners hard aan de slag gingen om de leeggeroofde bouwval te restaureren. Er werd gewerkt aan plannen voor de herbestemming tot twintig wooneenheden, die in de periode 1989- 1991 zijn gerealiseerd. In 1984 is het programma van eisen opgesteld en is er een haalbaarheidsonderzoek uitgevoerd. Centraal in het programma van eisen stond de wens om het pand als groep te kunnen bewonen. Dus niet zoveel mogelijk individuele voorzieningen, maar juist het beperken daarvan. Er was één grote woonkeuken en verder per bouwlaag één wc en één douche bedacht. Wat betreft het beheer werd gestreefd naar zoveel mogelijk zelfstandig beheer door de bewonersgroep en een zo laag mogelijk woonlastenniveau. De bestaande ruimtelijke structuur is vrijwel geheel gehandhaafd, met name op de zolder werd de indeling gewijzigd. Ook werden bouwelementen vervangen die in slechte staat waren (kapconstructie aan de voorzijde, vensters, kroonlijsten).

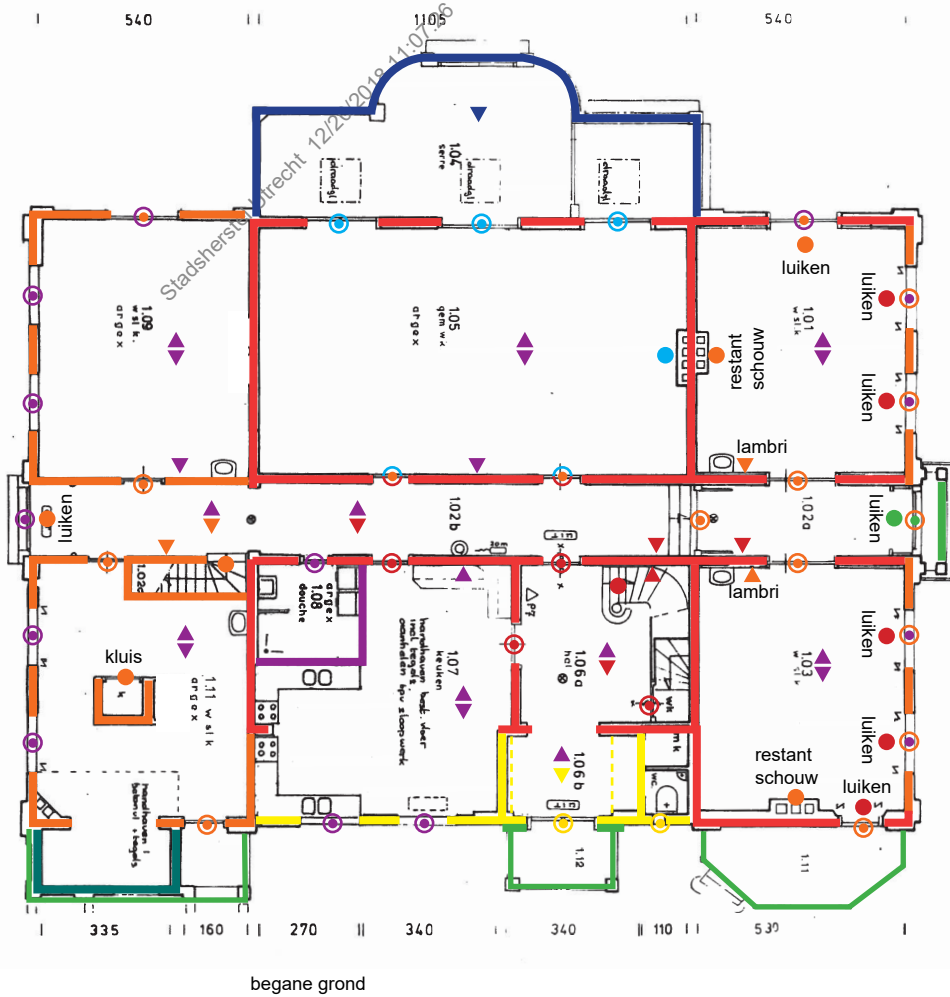
Foto tijdens de restauratie, de kap van de voorste beuk wordt vervangen. (bron: huisarchief)

kelder

- bouwfase 1: 1770
- bouwfase 2: 1825 (geen sporen)
- bouwfase 3: 1846-1848
- bouwfase 4: 1857
- bouwfase 5: ca 1875
- bouwfase 6: 1902
- bouwfase 7: 1916
- bouwfase 8: 1926
- bouwfase 9: 1930 (geen sporen)
- bouwfase 10: 1940 (geen sporen)
- bouwfase 11: 1967 (niet uitgevoerd plan)
- bouwfase 12: 1989-1991

- interieurelement (o.a. trap, schouw)
- ▼ vloerafwerking
- ▲ plafondaafwerking
- ▶ wandafwerking (lambrisering, wandschildering)
- ◀ bovengelegen zichtbare vloer/ kapconstructie
- kozijn
- deur/ raam in het kozijn

begane grond

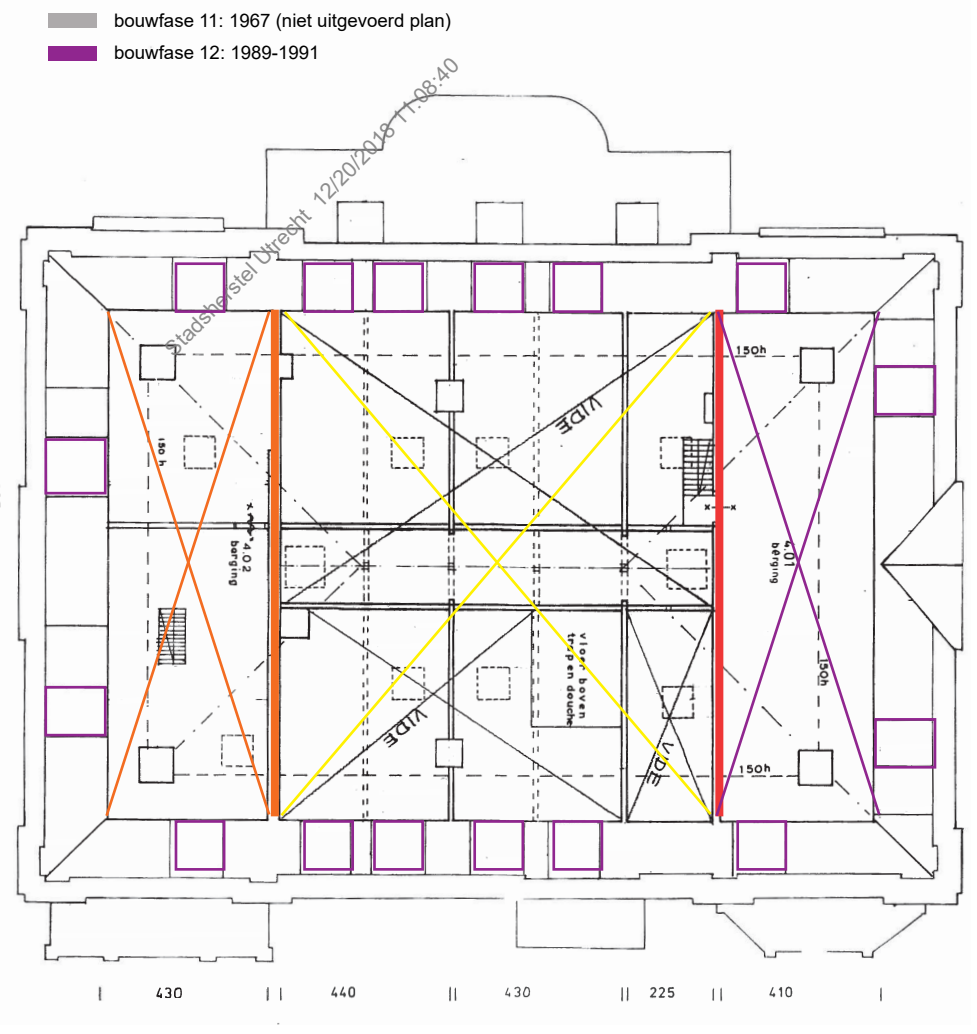

eerste verdieping

- bouwfase 1: 1770
 - bouwfase 2: 1825 (geen sporen)
 - bouwfase 3: 1846-1848
 - bouwfase 4: 1857
 - bouwfase 5: ca 1875
 - bouwfase 6: 1902
 - bouwfase 7: 1916
 - bouwfase 8: 1926
 - bouwfase 9: 1930 (geen sporen)
 - bouwfase 10: 1940 (geen sporen)
 - bouwfase 11: 1967 (niet uitgevoerd plan)
 - bouwfase 12: 1989-1991
- interieurelement (o.a. trap, schouw)
 - vloerafwerking
 - plafondaafwerking
 - wandafwerking (lambrisering, wandschildering)
 - bovengelegen zichtbare vloer/ kapconstructie
 - kozijn
 - deur/ raam in het kozijn

tweede verdieping

zolder

4. Bouwhistorische beschrijving

Toegangshek en oprijlaan.

Pergola

Folly

Situering

Huis Sandwijck is gelegen langs de Biltse Grift in het noordelijk deel van het park. Het huis is via een toegangshek en oprijlaan te bereiken. Veel elementen dateren uit 1833/1834 toen het park werd aangelegd, zoals de slingerende waterpartij, een bospartij met slingerende paden, een 'folly' achterin het landschapspark. Links achter het huis bevindt zich de pergola uit omstreeks 1900-1930. Het huis is aan de Biltse Grift en Utrechtseweg gesitueerd, de entree bevindt zich in de linker zijgevel.

Bouwmassa, structuur

Het landhuis heeft een rechthoekige plattegrond en bestaat uit twee bouwlagen met een met Hollandse pannen gedekt afgeplat schilddak. Op de hoeken staan schoorstenen. Tegen de westgevel is aan de voorzijde een eenlaagse veranda en aan de achterzijde een tweelaagse veranda en een aanbouw aangebracht (1875, 1902). Tegen de oostgevel staat een eenlaagse serre en veranda (1916).

De hoofdstructuur van het gebouw is symmetrisch in twee richtingen en bestaat uit een driedeling in de breedte en de lengte. In de breedte is sprake van een middengang en ruimten aan weerszijden. In de lengte hebben de voorste en achterste beuk dezelfde lengte, de middelste beuk is langer. De voorste beuk is onderkelderd en het vloerniveau van de vloer daarboven is hoger. Voor plattegronden, zie de beschrijving van het interieur.

De vloerconstructies waren, met uitzondering van de begane grondvloer boven de kelder, niet zichtbaar vanwege verlaagde plafonds. De balklaag van de begane grondvloer boven de kelder is vernieuwd. Uit tekeningen uit 1967 blijkt dat hier troggewelfjes met houten balken hebben gezeten.

Boven de voorste, achterste en middelste beuken zijn verschillende kapconstructies toegepast. De vurenhouten spanten van de kapconstructie boven de voorste deel zijn haaks op de voorgevel gepositioneerd. Ze zijn tijdens de laatste restauratie (1991) vernieuwd. De kapconstructie boven

Luchtfoto, huis Sandwijck is omcirkeld.

Voorgevel

Kozijn met kraal en kozijnlijst met ojieprofiel. Raam is vernieuwd.

de middelste beuk bestaat uit grenenhouten spanten die zijn overspannen tussen de oost- en westgevel waarbij de westgevel uit 1857 dateert. De spanten bestaan uit spantbenen die op twee hoogtes zijn ingeklemd tussen dubbele trekbanken en op twee hoogtes worden geschoord. De elementen zijn met elkaar verbonden door bouten en vierkante moeren. Van vierkante moeren wordt aangenomen dat deze vanaf het eind van de negentiende eeuw gangbaar werden. De spanten dateren uit de tweede helft van de negentiende eeuw (1857 of 1875). In de achterste beuk zijn grenenhouten spanten met trekbank en makelaar. Tussen de trekbank is een plafond aangebracht. In de spantbenen zijn inkepingen aanwezig, waarop in het verleden gordingen gelegen zullen hebben. Dit deel van de kapconstructie zou uit 1846 kunnen dateren. Voor foto's van de kapconstructie, zie de beschrijving van de tweede verdieping.

Exterieur

Algemeen

De gevels zijn in baksteen opgetrokken en hebben een omlopende hardstenen plint en een (vernieuwde) afsluitende houten kroonlijst met triglieven en consoles die de bakgoot ondersteunen. De open balustrade op de kroonlijst, die in het begin van de twintigste eeuw nog op foto's te zien was, is tijdens de laatste restauratie verwijderd. De gevels zijn geleed door middel van bepleisterde (hoek)lisenen met casementen. Het metselwerk bestaat uit diverse baksteenkleuren (rood/ grijzig), metselverbanden en steenformaten. De luiken van de vensters, die op historische foto's zijn te zien, zijn niet meer aanwezig.

Voorgevel

De voorgevel is van alle gevels het rijkst gedetailleerd. Deze gevel is opgetrokken in metselwerk, is vijf vensterassen breed en symmetrisch van opzet. De middelste vensteras betreft een risaliet met boven de kroonlijst een driehoekig fronton. Op de verdieping bevindt zich een Frans balkon (1846) dat rust op kolommen met kapitelen. Aan weerszijden van het risaliet bevinden zich twee vensterassen met Empire vensters en versierde borstweringen. De hoofdopzet dateert uit 1770 en in 1846 is de gevel waarschijnlijk geheel vernieuwd.

Tuindeur met kozijn zoals bovengenoemd, dubbele deur met terugliggende lijnen (hoort mogelijk bij het bovenlicht in deuren in rechter zijgevel, zie pag. 28).

Detail van de middenrisaliet in de voorgevel.

Vensteropening met strek, kozijn met kraal, kozijnlijst met ojiefprofiel. (1846) Raam is vernieuwd. (1991)

De baksteenkleur is vrij grauw en het baksteenformaat is 20-21,5 x 10x 4 cm. De kleur en formaat wijken af van de rode stenen in het voorste deel van de zijgevels die vermoedelijk het oudste zijn (1770). De vensteropeningen aan weerszijden van het risaliet, die in 1846 vergroot zijn, zijn voorzien van rijk bewerkte gepleisterde borstweringen (1846). De openingen zijn aan de bovenzijde voorzien van een strek en het metselwerk van de dagkanten zijn van het venster tot de borstwering gaaf. Hieruit blijkt dat de vensteropeningen en borstweringen bij het metselwerk horen. Het geheel dateert waarschijnlijk uit 1846. De vensters zelf bestaan uit een kozijnen met kraal, kozijnlijst met ojiefprofiel (1846) en in 1990 vernieuwde ramen. Het zijn imitatie Empire ramen met draairamen, een verdikte middenstijl en dubbelglas.

Ter plaatse van het risaliet is ter plaatse van de voormalige entree, een balkon gevormd (omstreeks 1875). De voormalige entree is voorzien van eenzelfde kozijn als bij de vensters (met kraal) en kozijnlijst (met ojiefprofiel). In de deur zijn inkepingen (lijnen) aangebracht, eenzelfde motief als bij het bovenlicht van het voorste venster in de rechter gevel. Mogelijk dateert de deur uit 1846 en is deze in 1875 verplaatst van de rechter zijgevel, waar een bovenlicht met hetzelfde motief aanwezig is, naar de voorgevel. Boven de voormalige entree bevindt zich een balkondeur en balkon op consoles. Aan weerszijden van de balkondeur zijn in het metselwerk aanpassingen te zien.

Vensteras voorgevel met decoratieve borstweringen.

Vensteropening zonder strek, recht kozijn, kozijnlijst met kwartrond profiel. (1991) Raam is vernieuwd. (1991)

Recht kozijn met toognagel, kozijnlijst met kwartrond profiel. (1991) Bovenlicht met terugliggende lijnen (hoort mogelijk bij de dubbele deur in de voorgevel, zie pag 26).

Rechter zijgevel

De rechter zijgevel is opgetrokken in metselwerk, is vijf vensterassen breed en heeft een asymmetrische indeling. De gevel bestaat uit drie geveldelen die worden gescheiden door gepleisterde hoekpilasters. De buitenste beuken zijn risalieten met in de linker risaliet een Frans balkon die op korbelen is geplaatst. Tegen de gevel staat een brede eenlaagse serre die is ontworpen door de architect J. Stuivinga. De linker beuk en het middelste brede geveldel dateren uit 1770, de rechter beuk en Frans balkon uit 1846 en de serre uit 1916.

Het metselwerk van het linker geveldel bestaat uit rode bakstenen met een formaat van 22x10x4 cm. Rechts van het venster op de verdieping is het metselwerk niet gaaf, hier heeft een aanpassing plaatsgevonden. Eenzelfde bouwspoor is precies op dezelfde plaats in de linker zijgevel te zien, het is niet bekend waar dit bouwspoor op wijst. De deur op de begane grond bevindt zich boven een keldervenster en is voorzien van een kozijn met toognagels (zonder kraal), een kozijnlijst met ojiefprofiel, een bovenlicht met inkassing (zelfde motief als tuindeuren in de voorgevel: de tuindeuren zijn in 1875 mogelijk verplaatst van de zijgevel naar de voorgevel) en een vernieuwde tuindeur. Het venster op de verdieping bevindt zich niet midden van de risaliet, mogelijk is de vensteropening later aangebracht of vergroot (1846). Het venster is voorzien van een kozijn met kraal, kozijnlijst met ojiefprofiel, een borstwering en Frans balkon (geen deur) uit 1846. Het raam is vernieuwd.

De eenlaagse serre tegen het brede middendeel is in hout en glas uitgevoerd en heeft in het midden een uitbouw met afgeronde hoeken. De drie vensters daarboven zijn op ongelijke afstand van elkaar in de gevel geplaatst. Het metselwerk is bij de dagkanten van de vensteropeningen afgehakt, maar het metselwerk is verder gaaf. De vensters zijn in 1846 waarschijnlijk verbreed. Het kozijn (recht), kozijnlijst (kwartbol profiel) en het raam (dubbelglas) dateren uit 1990.

Het metselwerk in het rechter geveldel is grauwer dan het geveldel links daarvan. Op de begane grond en verdieping bevinden zich een

Rechter zijgevel.

Linker geveldel met Frans balkon (1846)

tuin- en balkondeur, de tuindeur is breder dan de balkondeur. Voor het bovenste venster is een glazen balkonhek geplaatst (1990). Ter plaatse van het afgebroken balkon en de consoles zijn onregelmatigheden in het metselwerk te zien. De kozijnen van de deuropeningen hebben geen kraal, de lijsten hebben een kwartbol profiel (1990). De tuindeur is voorzien van een grote ruit met kwartholle hoekstukken. Deze detaillering komt ook voor bij de vitrinekasten aan weerszijden van de schouw in de woonkamer en past bij de late negentiende eeuw.

Tuindeur in het rechter geveldeel.

Detail van het kozijn (1991) en bovenlicht/deur (19de eeuw)

Veranda links van de serre (1916)

Deuropening met strek, kozijn met kraal in het linker geveldeel (1846)

Vernieuwd venster in het middelste geveldeel.

Entreedeur waarin twee bouwfases te zien zijn.

Linker zijgevel

De linker zijgevel is opgetrokken in metselwerk, is vijf vensterassen breed en asymmetrisch van opzet. De gevel bestaat uit drie geveldelen die worden gescheiden door gepleisterde hoekpilasters. De hoofdingang bevindt zich in het brede middendeel en is voorzien van een rondboogportiek. Tegen de buitenste geveldelen staan veranda's, links met balkon, met een fraaie gietijzeren draagconstructie en terra cotta ornamenten. Het rechter geveldeel dateert uit 1770, het brede middelste deel van de gevel uit 1857, het linker geveldeel uit 1846 en de rondboogportiek en veranda's uit omstreeks 1875.

In de linker risaliet is ter plaatse van de ijzeren veranda een gemetselde uitbouw gerealiseerd, die dateert uit 1902. Rechts daarvan is een voormalige dienstentree (1846), de entreehal en gang erachter is niet meer aanwezig. Op de verdieping is een balkondeur, waarbij het kozijn (recht), kozijnlijst (kwartbol profiel) en de deur (dubbelglas) zijn vernieuwd tijdens de laatste restauratie in 1990.

Het metselwerk in het brede middendeel bestaat uit bakstenen met verschillende afmeting (linker twee vensterassen: 21-22x 10x 3,5 en rechter vensteras: 20-20,5 x 10x 3,5 cm). De vensterassen zijn op ongelijke afstand van elkaar in de gevel geplaatst, waarbij de rechter vensteras verdikt is. De vensteropeningen dateren uit 1857 toen de gevel tot stand kwam. Vermoedelijk was de rechter vensteras toen een zijentree die in 1875 met een rondboogportiek en klamp (risaliet) is opgevaardeerd tot hoofdentree. In de vensteropeningen zijn het kozijn (recht), kozijnlijst (kwartbol profiel) en het raam (dubbelglas) vernieuwd tijdens de laatste restauratie in 1990. De borstweringen van de twee linker vensters op de begane grond zijn gepleisterd, dit waren vermoedelijk deuren.

Het metselwerk van de rechter hoekrisaliet bestaat uit rode bakstenen met een formaat van 21,5-22 x 10-10,5 x 4 cm. In dit geveldeel bevinden zich onder de veranda twee keldervensters en daarboven in de hoek een doorgang naar de veranda. De doorgang is in de strek van het keldervenster aangebracht waaruit blijkt dat het keldervenster ouder is

Linker zijgevel

Veranda en balkon aan de rechter zijde.

Entree met rondboogportiek

Veranda met gietijzeren constructie en terra cotta decoratie.

dan de doorgang. De doorgang zal aangebracht zijn toen de schouw werd verplaatst naar de binnenzijde van deze gevel. Ter plaatse van de schouw zijn in het metselwerk onregelmatigheden aanwezig, wat erop wijst dat er aanpassingen hebben plaatsgevonden. De doorgang is voorzien van een strek, daarbinnen is een kozijn met kraal en een kozijnlijst met ojiefprofiel. Op de verdieping is een blind venster aanwezig, ook hier is het metselwerk bij de dagkanten en links van het venster niet gaaf en het venster is niet in het midden van de risaliet geplaatst. Het venster is mogelijk later aangebracht of vergroot. Voor het bouwspoor links van het venster is geen verklaring, eenzelfde bouwspoor is precies op dezelfde plaats in de rechter zijgevel te zien.

In het rechter geveldeel is de deur in de strek van het keldervenster aangebracht. De deuropening is dus jonger.

Detail van het onregelmatige metselwerk achter de veranda.

Veranda aan de linker zijde.

Achtergevel

De achtergevel is opgetrokken in metselwerk, vijf vensterassen breed en symmetrisch van opzet. De middelste vensteras betreft een risaliet met op de begane grond aan het einde van een lange gang een dubbele deur die naar het park leidt. Aan weerszijden van deze deur zijn twee vensterassen met schuifvensters in de gevel opgenomen. Boven de dubbele tuindeur is een groot venster met borstwering aangebracht, de overige vier vensters op de verdieping zijn gelijk aan de andere zesruits vensters van het huis. De hoofdropzet van de achtergevel is in 1846 tot stand gekomen.

Het metselwerk bestaat uit bakstenen met een grauwe kleur en een formaat van 20,5-21 x 10 x 3,5 cm. Op de hoeken zijn pilasters met hardstenen basement aanwezig, deze zijn niet gepleisterd zoals bij de overige gevels. In het basement van de hoekpilaster is de tekst 'jonkvr. W.E.C. van Boetzelaer, 19 aug 1846' gegraveerd. Dit was vermoedelijk de dochter van de opdrachtgevers, Wilhelmina Elisabeth Charlotta (1837-1905).

Het metselwerk in de dagkanten van de gevelopeningen is gaaf wat erop wijst dat de indeling oorspronkelijk is. Opvallend is de afwezigheid van strekken en het staand verband onder de vensters. Mogelijk was er een andere invulling voor de borstwering bedacht. De vensters en deur zijn vernieuwd tijdens de laatste restauratie, dat is te zien aan het kozijn (recht), kozijnlijst (kwartbol profiel) en de ramen en deur (dubbelglas). De deur was oorspronkelijk achtruits. Ook de borstwering boven de tuindeuren lijkt vernieuwd te zien (motief als bij borstwering tpv voormalige voordeur uit omstreeks 1875, maar hoekig profiel, grof stucwerk).

Dak

De dakschilden zijn gedekt met gesmoorde Oud Hollandse dakpannen. In de dakschilden van de voorgevel en zijgevels zijn dakramen en in die van de achtergevel zijn dakkapellen aanwezig (1991). De dakkapel aan de achterzijde is oorspronkelijk (1846). Ook in het dakschild van de rechter zijgevel is één dakkapel aanwezig. Op de hoeken staan (schijn) schoorstenen, zonder rookkanalen. Ze hebben alleen een functie voor het beeld.

Achtergevel.

Gedenksteen in het basement van de rechter pilaster.

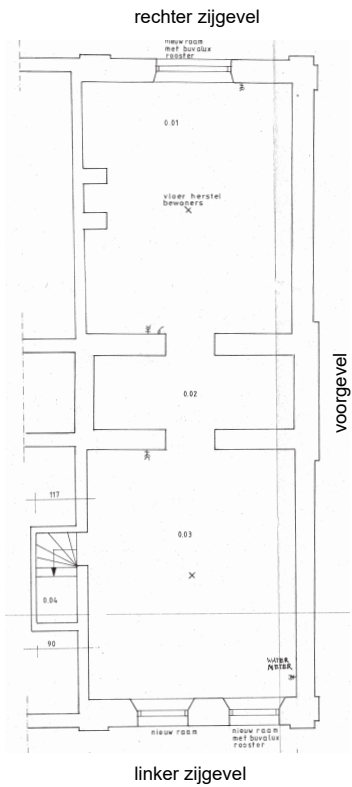
Linker venstertravee in de achtergevel, met een staand verband in het verlengde van de dagkanten van de vensteropeningen.

Borstwering boven de middelste tuindeuren.

Vensteropening zonder strek, recht kozijn, kozijnlijst met kwartrond profiel, vernieuwde ramen (1991)

Interieur

Kelder

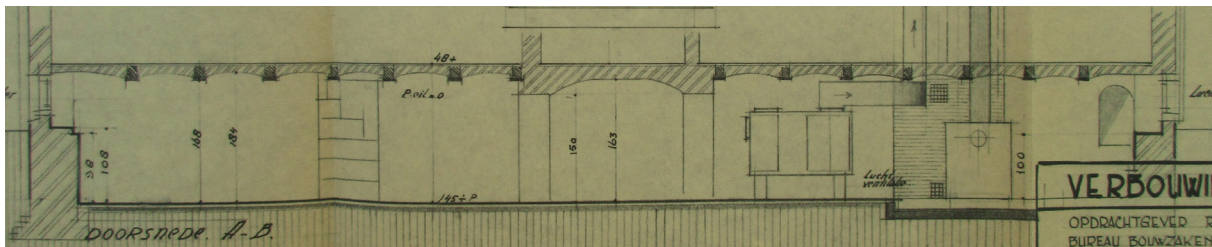
Onder de voorste beuk bevindt zich een kelder, deze is toegankelijk via een keldertrap in de hal. In de structuur van de kelder is de bovengelige driedeling (gang en ruimtes aan weerszijden) herkenbaar. De bovengelegen begane grondvloer is vernieuwd, de vloer is afgewerkt met beton (beide 1990). De trap bestaat uit metselwerk (baksteenformaat 22 x 10 x 4 cm, grauwe kleur). De onderste lagen van het metselwerk bevindt zich onder de betonvloer uit 1990.

kelder met vernieuwde begane grondvloer, gezien richting de rechter zijgevel

keldertrap

tekening van de bestaande situatie in 1967, de begane grondvloer is uitgevoerd met troggewelfjes.

Begane grond

De begane grond bestaat uit een centrale gang in de lengte met ruimten aan weerszijden. In de gang is een verschil te zien tussen het bouwdeel uit 1770 en 1846 (wandafwerking, marmeren tegelvloer). De kamers in de rechter beuk waren verblijfsruimten voor de familie, in de linker beuk bevonden zich de voorzieningen zoals de keuken, trap, kelder en dienstverblijf. In de voorkamers zijn nog enkele interieurelementen bewaard gebleven, veel is verwijderd of bevindt zich achter de voorzetwanden of verlaagde plafonds.

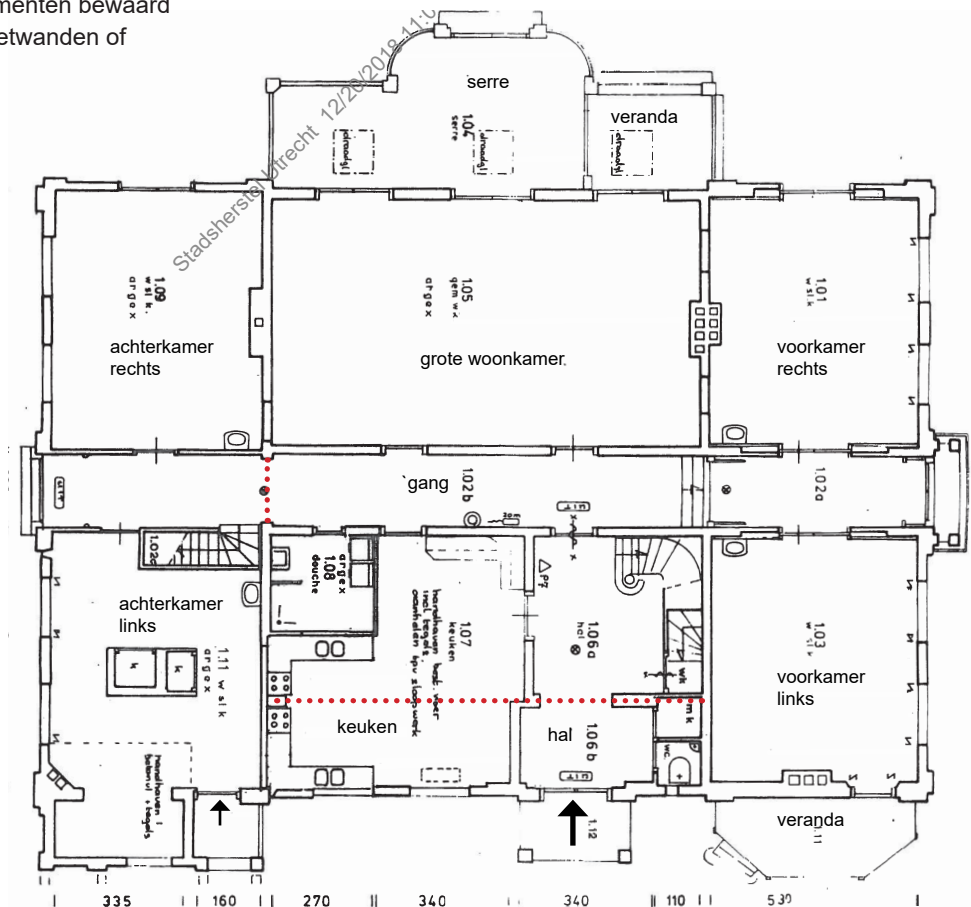

Foto van voor de restauratie (1968?).

Spoor van het muurtafeltje in de gang. Uit de naden blijkt dat de tafel is afgezaagd (gele pijl). Op de marmeren tegel is een afdruk van de sokkel te zien.

Gang

In de gang bevindt zich een marmeren vloer (tegelmaat 65,8 x 65,8 – 69,8 cm), waarbij een overgang te zien is naar de uitbreiding uit 1846 (tegelmaat 65,5 x 64-66 cm). De marmeren vloer in het bouwdeel uit 1770 is in de lengte gelijkmatig verdeeld, bij het bouwdeel uit 1846 is gebruik gemaakt van passtukken. De wandindeling verschilt in beide bouwdeelen. In het bouwdeel uit 1770 zijn terugliggende vlakken (oorspronkelijk met schilderijen of wandschilderingen), terwijl die in de uitbreiding uit 1846 vlak is. Bij de traptreden naar de oorspronkelijke entreehal is een lambrisering van marmeren platen aangebracht, in de rest van de gang bestaat de lambrisering uit stucwerk. In de wandvlakken zijn doorgangen aangebracht die tegenover elkaar zijn gelegen, en er is een enkele nieuwe doorgang aangebracht (wc). In de doorgangen in de voorste beuk bevinden zich schuifdeuren met rozetten en een tochtpui pui die alle drie zijn voorzien van identieke decoratieve kozijnlijsten, dit vormt een eenheid en hoort bij de verbouwing uit 1846. In de overige doorgangen zijn paneeldeuren aanwezig. Het trappenhuis/ entreehal is toegankelijk via een doorgang met paneeldeur, er is geen dwarsgang aanwezig. De binnenluiken aan de zijde van de voorgevel zijn aangebracht nadat de hoofdentree naar de linker zijgevel is verplaatst (omstreeks 1875). De binnenluiken aan de achterzijde passen bij de huidige deurindeling (die is vernieuwd, waarschijnlijk naar bestaand model). Het plafond is vlak, mogelijk bevindt zich daarboven het oorspronkelijke stucplafond. In de achterste beuk leidt een oorspronkelijke houten trap naar de verdieping (diensttrap).

Centrale gang, gezien richting de entreehal en de voorgevel.

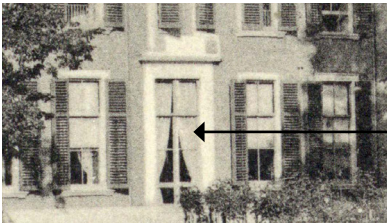
1. De grens tussen het bouwdeel uit 1770 en 1846 is afleesbaar in de marmeren tegels.
2. In het bouwdeel uit 1770 bestaat de wandafwerking uit verdiepte vlakken, in het bouwdeel uit 1846 is de wand vlak.
3. Foto van de achterdeur uit omstreeks 1900 (bron: beeldbank HUA)
4. De gangwand is bij de trapopgang voorzien van marmeren platen.
5. Binnenluiken met vierdeling aan de achterzijde, deze komen overeen met de deur zoals die staat op de foto uit omstreeks 1900.
6. Voormalige entreehal met drie decoratieve kozijnlijsten en in de doorgangen naar de voorkamers zijn schuifdeuren aanwezig, met daarop aan de binnen- en buitenzijde rozetten.
7. Houten diensttrap en boog daarboven.

1.

2.

3.

4.

5.

6.

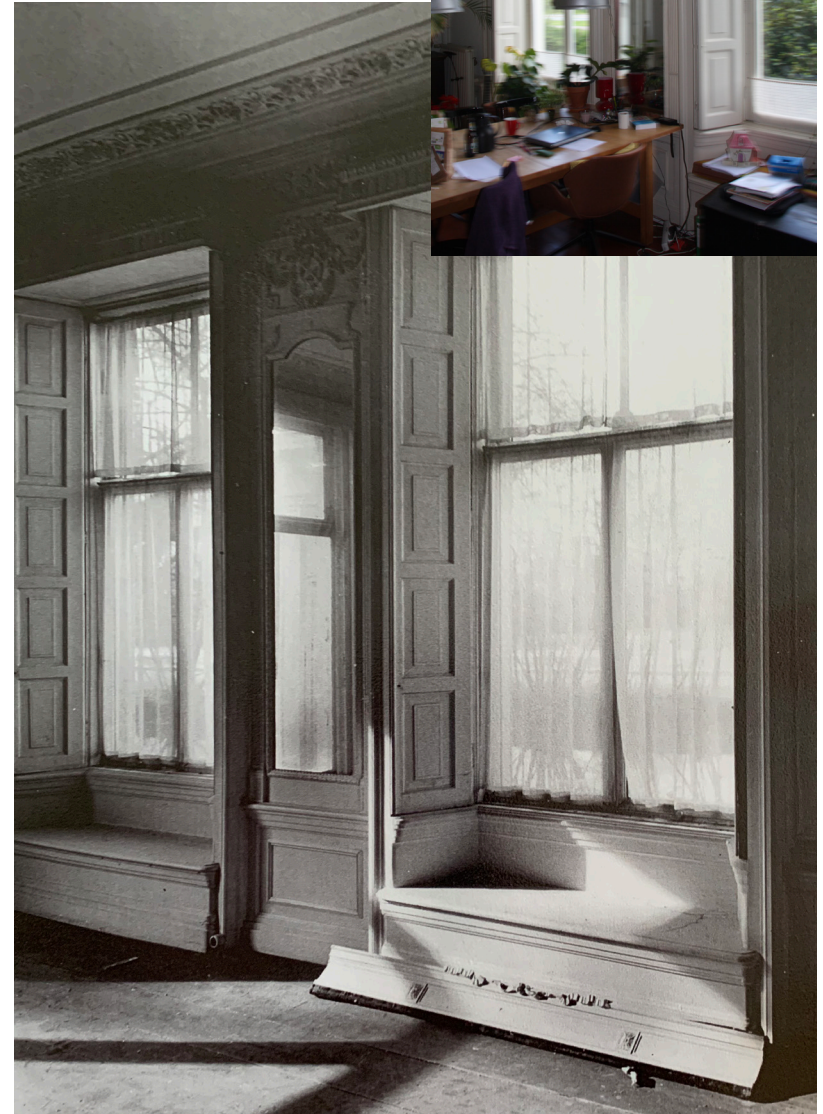
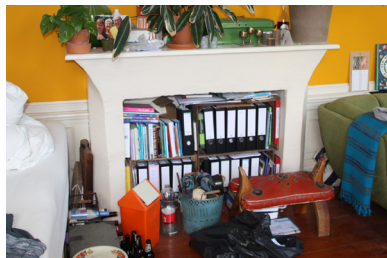

7.

1. Foto uit 1968 met daarop de oorspronkelijke schouw, lambrisering en plafond.
2. Restant van de schouw, de marmeren platen zijn verwijderd. De lambrisering is nog aanwezig, het plafond mogelijk boven het huidige vlakke plafond.
3. Binnenluiken met vierdeling (+/- 1846). Foto uit 1968, met de binnenluiken met bankjes, de spiegel en het stucplafond. De binnenluiken en bankjes (1770) en spiegel zijn nog aanwezig. Het stucplafond is mogelijk nog deels aanwezig boven het vlakke plafond.
4. Foto uit 1968, met de binnenluiken met bankjes, de spiegel en het stucplafond.

Rechter beuk, voorkamer

In de rechter voorkamer bevinden zich binnenluiken met bankjes voor de vensters. De indeling van de luiken past bij de kleine 18de eeuwse ruiten (1770). Tussen de venster is een hoge spiegel in Lodewijk XV stijl aanwezig. In de zijgevel bevindt zich een schuifdeur met een vierdeling in de hoogte (1846). En in het midden van de binnenmuur is een stookplaats aangebracht, waarbij de schouw is verwijderd (zie foto). In de kamer is rondom lambrisering aangebracht (1770/ 1846). Mogelijk bevindt zich boven het vlakke plafond nog een stucplafond.

1. Serre met zicht op het park.
2. Serre, met tegelvloer.
3. Foto uit 1968 met het interieur zoals dat in 1926 tot stand is gekomen. De lambrisering en plafond bevinden zich mogelijk nog achter en boven de huidige afwerking.
4. Decoratief snijwerk op de omtimmering van het rookkanaal.
5. Kozijnlijst om de doorgang naar de gang (1926).
6. Kozijnlijst om de doorgang naar de serre (1926).
7. Woonkamer waarbij de schouw en wandkastjes (1926) en de deuren oorspronkelijke interieurelementen zijn.
8. Doorgangen in de gangmuur met kozijnlijsten uit 1926 en deuren met rozetten die dateren uit 1846.

Rechter beuk, woonkamer

In de gangmuur bevinden zich deuren uit 1846 en deurstukken uit 1926. De deuren zijn versierd met rozetten die ook voorkomen op de schuifdeuren in de voormalige entreehal. De kozijnlijsten komen overeen met die bij de doorgangen naar de serre die uit 1926 dateren, de stijl van de decoratie van het deurstuk komt overeen met dat op de boezem van de schouw die uit 1926 dateert. De schouw is in 1926 aangebracht toen de scheidingsmuur werd afgebroken. De schouw bestaat uit een afgetimmerde boezem en een houten schoorsteenmantel. De oorspronkelijke marmere schoorsteenmantel is niet meer aanwezig. Aan weerszijden van de schouw zijn in een voorzetwand kastjes aangebracht met deuren met afgeronde hoeken. Eenzelfde detaillering komt terug bij de tuindeur in achterkamer van de rechter beuk. De schouw en wandkastjes dateren beiden waarschijnlijk uit 1926. De wanden zijn afgewerkt met voorzetwanden, mogelijk bevindt zich daarachter de lambrisering en wandafwerking daarboven. Het plafond is vlak, mogelijk bevindt zich daarboven nog het stucplafond. De houten vloer is vernieuwd.

7.

1.

3.

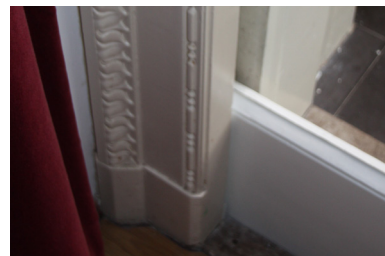
5.

2.

4.

6.

8.

1. Foto uit 1968, met schouw en tegelwand, tuindeur met schuifluik, lambrisering en plafond.
2. Foto uit 1968, met schouw en gangdeur.
3. Foto uit 1968, met de binnenluiken (zonder zitjes).
4. Huidig interieur met negentiende eeuwse tuindeur, maar zonder schuifluik. De lambrisering en plafond bevinden zich nog mogelijk achter de voorzetwanden en vlak plafond.
5. Vensters zonder binnenluiken.
6. De schouw is niet meer aanwezig.

Rechter beuk, achterkamer

In de achterkamer zijn geen oorspronkelijke interieurelementen meer aanwezig. De kamer was in neogotische stijl vormgegeven. De lambrisering en schuifluik in de zijgevel bevindt zich mogelijk nog achter de voorzetwanden, het balkenplafond boven het huidige vlakke plafond. De luiken in de achtergevel en schouw zijn in ieder geval verwijderd.

1.

2.

3.

4.

5.

6.

1. Foto uit 1968, met schouw en tuindeur.
2. Huidige situatie, met een vernieuwde houten schouw en de oorspronkelijke binnenluiken en lambriserings.
3. Binnenluiken met zitjes en spiegel tegen de muur.

Linker beuk, voorkamer

In de linker voorkamer bevinden zich binnenluiken met bankjes voor de vensters. De indeling van de luiken past bij de kleine 18de eeuwse ruiten (1770). Tussen de venster is een hoge spiegel in Lodewijk XV stijl aangebracht. In de linker zijgevel bevindt zich een doorgang naar de veranda met binnenluiken met een zesdeling in de hoogte. De indeling past, net als de binnenluiken aan de voorzijde, bij de 18de eeuwse ruiten. Omdat de tuindeur niet oorspronkelijk is, zijn de binnenluiken waarschijnlijk verplaatst. Rechts van deze tuindeur, in het midden van de buitenmuur, is een stookplaats aanwezig met een houten schoorsteenmantel. De oorspronkelijke schoorsteenmantel is verwijderd (zie foto). De positie van de schouw is vermoedelijk niet oorspronkelijk, deze zal net als in de rechter voorkamer tegen de binnenmuur hebben gezeten. Mogelijk is de stookplaats verplaatst omdat onder de oorspronkelijke locatie een keldertrap werd aangebracht. Mogelijk is boven het vlakke plafond nog een stucplafond.

1.

2.

3.

1. Gemetselde boog op een natuursteen console in de entreehal, meterkast. (1857)
2. Foto 1968, trappenhuis met stucplafond.
3. Huidige trap met vervangen trappaal. De lijnen in de wandschildering sloten aan op het lijnenspel van het stucplafond.
4. Gestuikte boog en console in de entreehal (1857). Deze was in lijn met het lijnenspel op de wand en plafond. De grens tussen het bouwdeel uit 1770 en 1857 is afleesbaar in de marmeren tegels.

Linker beuk, entreehal/ trappenhuis

De entreehal en trappenhuis worden gescheiden door een muur met een doorgang, ook in de marmeren vloer is de grens tussen beide ruimten afleesbaar. Het trappenhuis is gesitueerd in het bouwdeel uit 1770 (tegelmaat 54x54 cm) en de entreehal in het bouwdeel uit 1857 (tegelmaat 50,5x50,5 cm). De houten trap maakt aan de onder- en bovenzijde een kwartdraai, de onderste trede is afgerond. De trap is voorzien van decoratieve ijzeren balusters, de trappaal is vernieuwd. De trap dateert uit 1770 of 1846. De wanden van het trappenhuis zijn vlak en geschilderd. Door een kijkgat was te zien dat het oorspronkelijk stucplafond boven het huidige vlakke plafond is verwijderd, boven een verticale lijn in de wandschildering is een restant van een console te zien.

1.

2.

3.

4.

1. Keuken, met zicht op de doorgang naar het trappenhuis/ kelder. Deze doorgang hoort bij de oorspronkelijke opzet (1770/1846).
2. Foto tijdens de restauratie 1989-1991, met daarop de aanzet van de voormalige gevel en links daarvan een dichtgemetselde doorgang.
3. Huidige situatie van de keuken.

Linker beuk, keuken

De keuken zal vermoedelijk altijd op deze plaats gesitueerd zijn geweest, tussen de kelder en dienstvertrek. Het interieur is geheel vernieuwd (1990). In de scheidingsmuur tussen de keuken en dienstvertrek bevinden zich nog bouwsporen (doorgang, aanzet van de voormalige gevel).

2.

1.

3.

1. Herinrichting ter plaatse van voormalige gang;
2. Herinrichting ter plaatse van voormalige kamer (1846) en uitbreiding (1902);
3. Kast en tegelvloer in de uitbreiding;
4. Voormalige kluis, die onderdeel uitmaakte van een kastenwand (1846);
5. Trapkast (1846) met tegelvloer.

Linker beuk, voormalig dienstvertrek

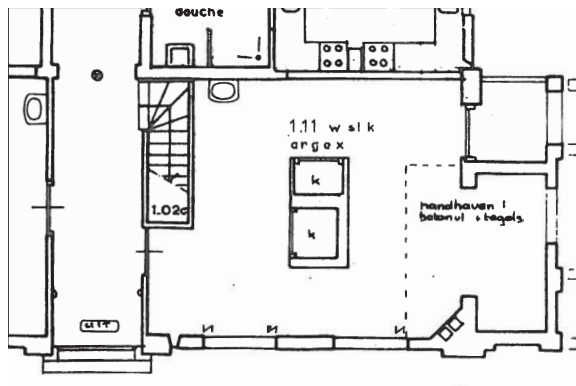
In de achterkamer is de structuur verwijderd in 1990, met uitzondering van de trapkast en de kluis. De kluis bevond zich in een kastenwand tussen twee kamers.

1.

Plattegrond 1926, bestaande situatie. (bron: gemeente De Bilt)

Plattegrond huidige situatie (bron: opdrachtgever).

2.

3.

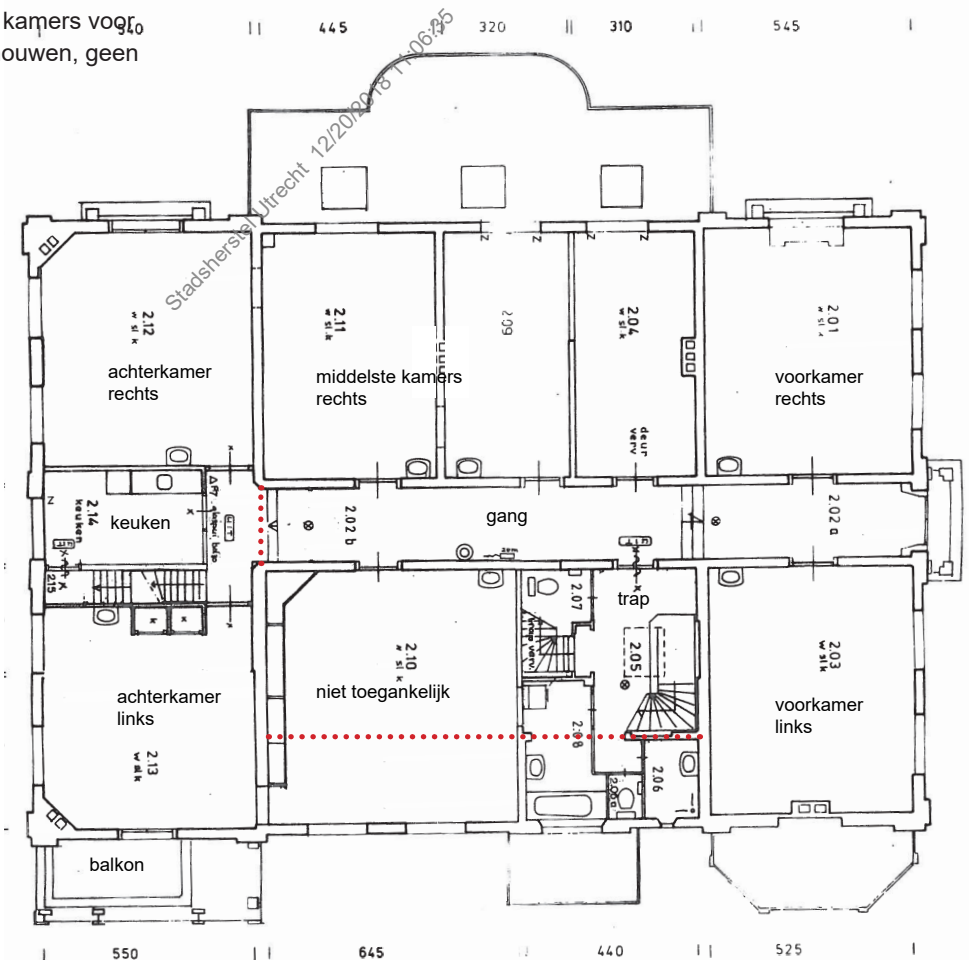
4.

5.

Eerste verdieping

De eerste verdieping bestaat uit een centrale gang in de lengte met kamers aan weerszijden. De vloerniveaus van de voorste en achterste beuk zijn hoger dan die in het middelste deel. De trappen bevinden zich in het trappenhuis en in de achterste beuk (diensttrap). De kamers in de achterste beuk waren waarschijnlijk voor het personeel en de overige kamers voor de familie. In de kamers zijn, met uitzondering van twee schouwen, geen oorspronkelijke interieurelementen bewaard gebleven.

eerste verdieping, huidige situatie. (bron: opdrachtgever)

1. Paneel deur in de doorgang in de gangmuur.
2. Gang gezien richting de achtergevel, bij de overgang naar de achterste beuk zijn traptreden.
3. Gang gezien richting de voorgevel, bij de overgang naar de voorste beuk zijn traptreden.

Gang

In de gang is de hoofdstructuur afleesbaar in de vloerniveaus, ter hoogte van de overgang naar de voorste en achterste beuk bevinden zich traptjes. De vloer is afgewerkt met linoleum. In het bouwdeel uit 1770 (voorste en middelste beuk) bestaat de wandindeling uit een reeks terugliggende wandvlakken, net als op de begane grond. In een aantal wandvlakken bevinden zich doorgangen tegenover elkaar en in de overige wandvlakken zullen wandschilderingen of schilderijen hebben gezeten. In de doorgangen zijn paneeldeuren aangebracht die dateren uit 1770/ 1846. Ook het trappenhuis is toegankelijk via een doorgang met paneel deur, er is geen dwarsgang. Aan de voorzijde bevinden zich binnenluiken met vierdeling in de hoogte die past bij de grotere ruitmaten (1846 of 1875), aan de achterzijde loopt de gang niet door maar is een keukentje aanwezig.

1.

2.

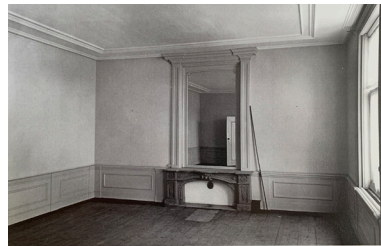

3.

1. Foto 1968, met schoorsteenmantel en schijnboezem. De schijnboezem is een schuifluik met spiegel. Ook is er een lambrisering en stucplafond aanwezig.
2. Foto 1968, het schuifluik is in de gevel geschoven.
3. Huidige situatie, waarbij bovengenoemde elementen niet meer aanwezig zijn. Mogelijk bevinden de lambrisering en stucplafond nog achter de huidige afwerking.

Rechter beuk, voorkamer

In de rechter voorkamer dateert de interieurafwerking uit 1990. Op foto's uit de jaren zestig is te zien dat deze kamer was voorzien van lambrisering, een lage schouw met kachelaansluiting en een schijnboezem dat eigenlijk een schuifluik met spiegel was. Boven de kamer was een decoratief stucplafond. Mogelijk bevinden zich achter de voorzetwanden nog de lambrisering en het schuifluik en boven het vlakke plafond het stucplafond. De lage schouw is niet meer aanwezig.

1.

2.

3.

1. Schouw in de middelste kamer in de rechter beuk (1926)
2. Schouw met boezem met papierbehang in de voorkamer van de linker beuk.

Rechter beuk, middelste kamer en in achterste beuk

In de kamer daarachter staat een marmeren schoorsteenmantel tegen de scheidingsmuur (1926). Verder dateert de interieurafwerking uit 1990. Mogelijk bevindt zich achter de voorzetwanden nog de lambrisering en boven het vlakke plafond het stucplafond.

Linker beuk, voorkamer

In de linker voorkamer bevindt zich tegen de linker zijgevel een marmeren schouw (ander model dan bovengenoemd), de boezem is afgewerkt met dun lichtbruin papierbehang met bloemmotieven. Dit zou uit de negentiende eeuw kunnen dateren. Verder zijn er geen interieurelementen bewaard gebleven. Mogelijk bevindt zich achter de voorzetwanden nog de lambrisering en boven het vlakke plafond het stucplafond.

1.

2.

1. Foto 1968 van de bovenverdieping, vermoedelijk was dit het stucplafond boven de trap.
2. De doorgangen naar de badkamer/ wc zijn later aangebracht. Deze muur was tot 1857 een gevel. De gevel is toen naar buiten verplaatst.
3. Doorgang naar de gang, zonder boog.
4. Doorgang naar de zoldertrap.

Linker beuk, trappenhuis en badkamer/ toilet

Het trappenhuis wordt begrensd door muren met bogen (1770/1846), deze komen ook voor in de entreehal en trappenhuis op de begane grond. Oorspronkelijk was de scheidingsmuur tussen de overloop en de buitenste ruimten (badkamer, wc) een gevel, maar de gevel is in 1857 verplaatst. Waarschijnlijk was in de boog in deze scheidingsmuur een venster aangebracht. De boog tussen de overloop en zoldertrap is uitgevoerd als een doorgang. Opmerkelijk is dat de doorgang naar de gang is uitgevoerd zoals de andere doorgangen in de gangmuren, ter plaatse van het trappenhuis is deze niet verbijzonderd met een boog. Boven het vlakke plafond is mogelijk nog een stucplafond (en sporen van een lantaarn voor daglicht), uit foto's blijkt dat het plafond rijk uitgevoerd was.

3.

1.

2.

4.

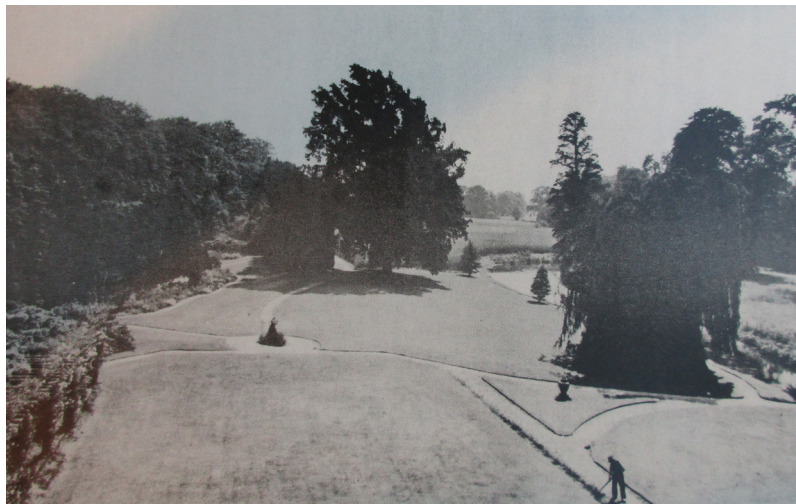
1. Voormalige hoekschouwen in de linker en rechter achterkamer. Deze zijn niet meer aanwezig.
2. Foto omstreeks 1930, uitzicht vanuit de achterste kamers op het park.
3. Huidig uitzicht vanuit de achterste kamers.

Linker beuk, middelste kamer en kamers in achterste beuk

In deze kamers dateert de interieurafwerking dateert uit 1990, er zijn geen interieurelementen bewaard gebleven. Mogelijk bevindt zich achter de voorzetwanden nog een historische wandafwerking en boven het vlakke plafond het stucplafond.

1.

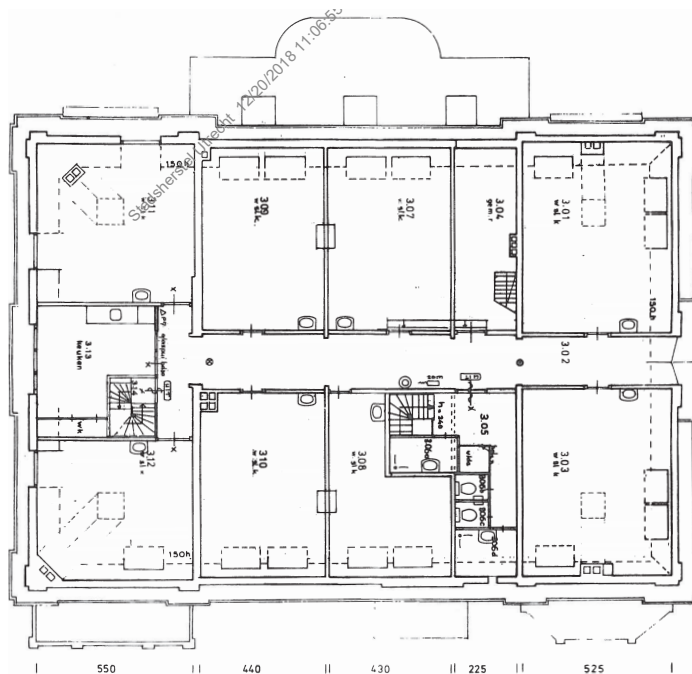
2.

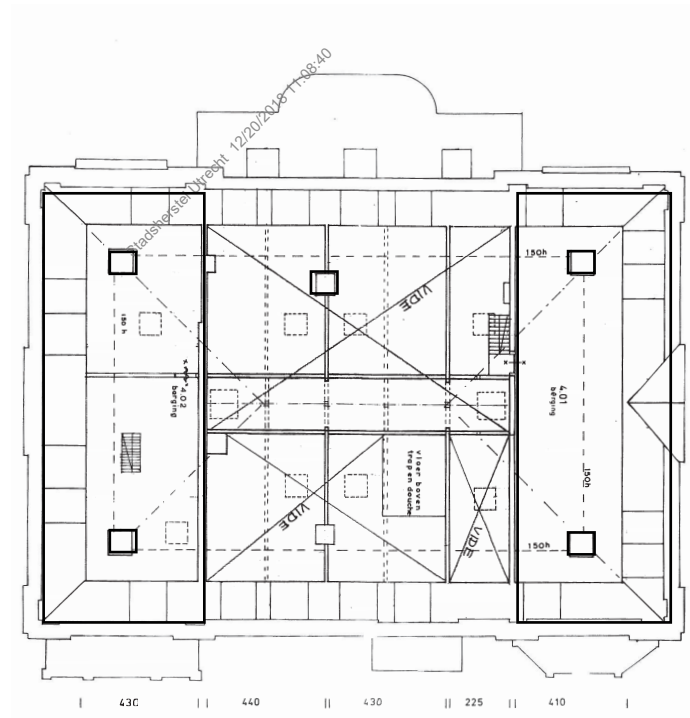
3.

Tweede verdieping, zolders

Op de tweede verdieping is binnen de hoofdstructuur (driedeling in de lengte) de indeling gewijzigd in 1990. Hier is net als op de begane een centrale gang gerealiseerd met kamers aan weerszijden daarvan. De binnenwanden en interieurafwerking dateren uit die periode. Hetzelfde geldt voor de zolders in de voorste en achterste beuk die zich boven de dwarsbalken van de spanten zijn gerealiseerd. Op historische foto's staan dakkapellen in het linker en rechter dakschild. Daaruit blijkt dat er op de tweede verdieping verblijfsruimten waren, vermoedelijk voor personeel voordat de uitbreiding uit 1846 was gerealiseerd.

tweede verdieping, huidige situatie. (bron: opdrachtgever)

zolders boven de voorste en achterste beuk, huidige situatie. (bron: opdrachtgever)

Tweede verdieping, kapconstructie ter plaatse van de gang.

Spantbenen, dubbele trekbeamben en verbinding door middel van bouten en vierkante moeren.

1. Tweede verdieping, voorkamer rechts.
2. Tweede verdieping, voorkamer links.
3. Zolder achterste beuk, met oorspronkelijke spanten (1846)
4. Zolder voorste beuk met vernieuwde spanten (1989-1991).

1.

3.

2.

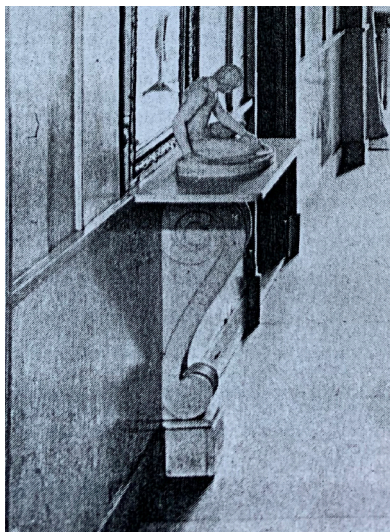
4.

Elders opgeslagen vondsten uit Sandwijck

Huis Sluishoef

In de schuur bij het naastgelegen huis Sluishoef liggen consoles die vermoedelijk afkomstig zijn uit het interieur van huis Sandwijck. De elementen zijn vervaardigd in gips.

Er zijn drie grote elementen (ca. 92 x 26 cm). Eén daarvan zou afkomstig kunnen zijn van de wandtafel in de gang, hoewel hier geen ornamenten op en onder de krullen aanwezig zijn. Er zijn vier middelgrote consoles (ca. 39 x 26 cm), twee kleine hoekconsoles (ca. 22 x 22 cm) en één kleine console (ca. 32 x 15cm).

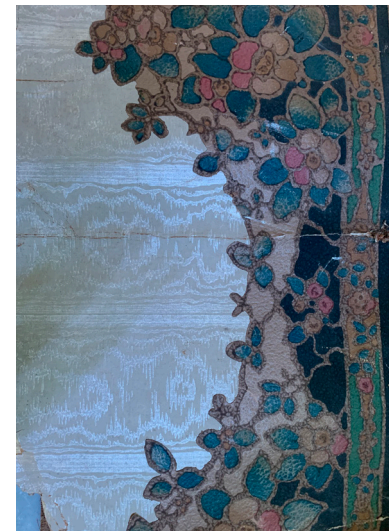
Schuur

Op de zolder van de houten schuur bij huis Sandwijck bevinden zich 43 houten persiennes, inclusief het hang- en sluitwerk. Deze waren toegepast bij alle vensters, behalve die in de voorgevel.

Vitrine

In de entreehal staat een vitrine met vondsten die na de restauratie zijn bewaard. Het betreffen tegels, replica's van kapitelen, kussens, stucwerk decoratie (van plafonds/lijsten?) en behangresten. De behangresten zijn afkomstig uit de huidige grote woonkamer. Het is onbekend waar de overige vondsten precies vandaan komen.

5. Waardering

5.1 Inleiding

Op basis van voorgaande hoofdstukken is inzicht verworven in de ontstaansgeschiedenis van het Huis Sandwijck in De Bilt. Op basis hiervan wordt hierna een cultuur- en bouwhistorische waardering geformuleerd. Deze waardering is gemaakt aan de hand van de in 2009 opgestelde richtlijnen voor Bouwhistorisch onderzoek.

De integrale cultuurhistorische waardestelling is een resultante van meerdere 'deelwaardestellingen'. De meest gebruikte deelwaarden zijn: algemene historische waarden, ensemblewaarden, architectuurhistorische waarden, bouwhistorische waarden en waarden vanuit gebruikshistorie. Elk van deze deelwaarden wordt getoetst aan de hand van de criteria gaafheid (authenticiteit) en zeldzaamheid.

Bij een contextuele waardestelling worden de cultuurhistorische waarden van een bouwwerk of structuur met soortgelijke gebouwen op landelijk, regionaal of plaatselijk niveau vergeleken. Bij de interne bouwhistorische waardestelling wordt het relatieve belang van de onderzochte onderdelen en aspecten van een bouwwerk of structuur bepaald. De onderdelen worden vergeleken binnen de context van het object van onderzoek. De waardestelling wordt weergegeven in een waardestellingsrepresentatietekening. Deze kan niet los van de tekst worden gelezen.

De waarden worden als volgt benoemd:

- Categorie 1: Hoge monumentwaarde (blauw), deze elementen zijn van cruciaal belang voor de structuur en/ of betekenis van het object.
- Categorie 2: Positieve monumentwaarde (groen), deze elementen zijn van belang voor de structuur en/ of betekenis van het object.
- Categorie 3: Indifferentie monumentwaarde (geel), deze elementen zijn van relatief weinig belang voor de structuur en/ of betekenis van het object.

5.2 Externe waardestelling

Landhuis Sandwijck is beschermd als rijksmonument (nummer 514662) en als onderdeel van een complex. Bij het complex horen verder de parkaanleg, portierswoning, cementen pergola, follie, landhuis Sluishoef, langhuisboerderij, twee hekpijlers en de gietijzeren brug.

Het complex Sandwijck wordt beschermd op basis van de volgende externe waardestelling van de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed: *“De historische buitenplaats Sandwijck is van algemene cultuurhistorische waarde vanwege de ontwikkelings- en bewoningsgeschiedenis, alsmede van (tuin)architectuurhistorische waarde als voorbeeld van een vrijwel ongeschonden negentiende eeuwse buitenplaats. Tevens van grote ensemblewaarde als onderdeel van de Stichtse Lustwarande, waarbij Sandwijck de eerste nog overgebleven buitenplaats is na de bebouwde kom van de stad Utrecht.”*

Het landhuis Sandwijck wordt beschermd op basis van de volgende externe waardestelling van de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed: *“Het landhuis Sandwijck is van algemeen belang vanwege de cultuurhistorische waarde vanwege de ontstaansgeschiedenis, alsmede van architectuurhistorische waarde vanwege de bouwgeschiedenis en als voorbeeld van een landhuis met neoclassicistische stijlinvloeden. Tevens van bijzonder belang vanwege de opmerkelijke en rijk gedetailleerde gietijzeren veranda en luifel uit het eind van de negentiende eeuw. Alsmede vanwege de ensemblewaarde als onderdeel van de buitenplaats in relatie met de overige complexonderdelen.”*

5.3 Kernwaarden

- Kernwaarde van huis Sandwijck is dat het onderdeel uitmaakt van het park Sandwijck en van de reeks landhuizen langs de Utrechtseweg, die daar eind achttiende eeuw tot stand zijn gekomen als buitenhuizen voor rijke stedelingen.
- Kernwaarde is de historische gelaagdheid waarin de volgende bouwfases de ontwikkeling van huis Sandwijck het beste illustreren:

1770 (oudste kern), 1846 (uitbreiding met een dienstvleugel), 1857 (eerste stap in de wijziging van de entree van de voorgevel naar de linker zijgevel (gericht op de oprijlaan, toegangshek en portierswoning), 1875 (gietijzeren veranda's), 1916 (houten serre naar ontwerp van J. Stuivinga) en 1926 (modernisering van de grote woonkamer in relatie tot de serre). De uitbreiding met een dienstvleugel en veranda's is kenmerkend voor landhuizen in het algemeen, de verplaatsing van de entree en de houten serre zijn specifieke kenmerken voor huis Sandwijck.

5.4 Interne waardestelling

Algemeen

In onderstaande interne waardestelling hebben de elementen in het exterieur en interieur uit bovengenoemde bouwfases een hoge monumentwaarde, omdat deze bijdrage aan de afleesbaarheid van de historische gelaagdheid. Elementen die van minder essentieel belang zijn (o.a. de uitbreiding van de dienstvleugel uit 1902), die niet gaaf zijn (o.a. restanten van schouwen) en de naar de oorspronkelijke situatie vernieuwde elementen (o.a. vensters, deuren) hebben een positieve monumentwaarde. Later toegevoegde elementen (o.a. badkamers, keukens, binnenwanden op de tweede verdieping) hebben een indifferente monumentwaarde.

Exterieur

- De gevels (indeling, metselwerk, gepleisterde ornamenten) hebben een hoge monumentwaarde, omdat in de architectuur en het metselwerk de bouwstijl en bouwfases goed afleesbaar zijn. Kenmerkend voor de neoclassicistische architectuur zijn de symmetrische opzet, representatief front met middenrisaliet en fronton, Empire schuifvensters met decoratieve borstweringen, de pilasters met decoraties en de kroonlijst met triglifien. In de afmeting, kleur en metselverband van het metselwerk zijn de verschillende bouwfases afleesbaar.

- De oorspronkelijke kozijnen en deuren hebben een hoge monumentwaarde, deze bevinden zich met name in de voorgevel en enkele in de zijgevels. De naar het oorspronkelijk beeld vervangen kroonlijst, vensters en deuren hebben een positieve monumentwaarde.
- De houten serre en gietijzeren veranda's en balkon hebben een hoge monumentwaarde, omdat deze eind van de negentiende eeuw populair waren en daardoor uitdrukking geven aan een tijd.
- De uitbreiding uit 1902 heeft een positieve monumentwaarde, omdat deze van ondergeschikt belang is voor de ontwikkeling van het gebouw.
- Het later aangebrachte balkonhek voor de voormalige entree uit 1875 heeft een positieve monumentwaarde, omdat deze uitdrukking geeft aan de verplaatsing van de hoofdentree maar de betekenis als oorspronkelijke entree verstoort.
- Het dak (dakvorm, dakbedekking, gesloten karakter, dakkapel aan de achterzijde) heeft een hoge monumentwaarde, omdat dit hoort bij de negentiende eeuwse opzet. De vernieuwde schoorstenen naar het oorspronkelijke beeld hebben een positieve monumentwaarde. De dakramen hebben een indifferente monumentwaarde.

Interieur kelder

- In de kelder heeft de keldertrap een hoge monumentwaarde. De bovengelegen begane grondvloer heeft een indifferente monumentwaarde.

Interieur begane grond

- De indeling van de begane grond heeft een hoge monumentwaarde. Kenmerkend is dat deze in twee richtingen symmetrisch is. In de breedte bestaat deze uit een gang met kamers aan weerszijden. In de lengte uit drie beuken, waarvan een brede middenbeuk.
- In de gang hebben de marmeren vloer, de wandafwerking (met o.a. marmeren platen bij het tochtportaal), de pui in het tochtportaal, de binnenluiken aan de voor- en achterzijde, de oorspronkelijke binnendeuren en de dienstrap een hoge monumentwaarde. Het

onderscheid tussen het bouwdeel uit 1770 en 1846 (in vloer- en wandafwerking) heeft een hoge monumentwaarde. De later aangebrachte deur naar de badkamer heeft een indifferente monumentwaarde.

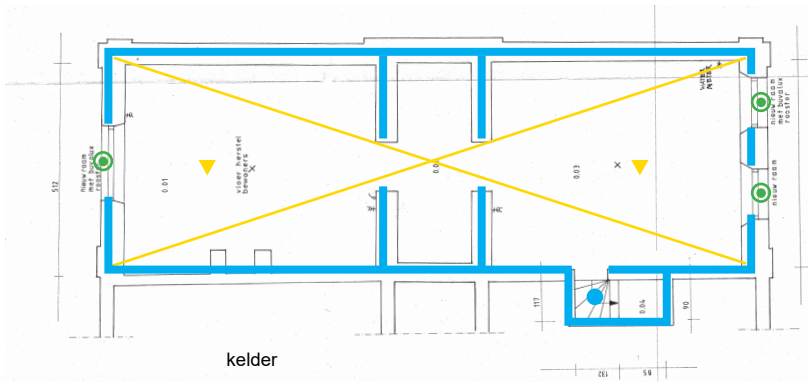
- In de voorkamers hebben de lambriseringen en binnenluiken een hoge monumentwaarde. De restanten van de schouw hebben een positieve monumentwaarde. Het plafond en vloerafwerking hebben een indifferente monumentwaarde.
- In het trappenhuis entreehal heeft de marmeren vloer een hoge monumentwaarde, omdat dit hoort bij het oorspronkelijke interieur en omdat hierin het verschil tussen de bouwfases uit 1770 en 1857 afleesbaar is. De trap, wandafwerking en toegang tot de kelder en keuken heeft een hoge monumentwaarde. In de entreehal hebben de twee boogjes in het verlengde van de rondboogportiek een hoge monumentwaarde. Het vlakke plafond heeft een indifferente monumentwaarde.
- In de grote woonkamer hebben de schouw, wandkastjes en deuroplijsting een hoge monumentwaarde. De wand- en vloerafwerking heeft verder een indifferente monumentwaarde. De doorgangen naar de erker en de tegelvloer in de erker zelf hebben een hoge monumentwaarde.
- In de keuken heeft de scheidingswand tussen de keuken en badkamer een indifferente monumentwaarde. Ook de interieurafwerking heeft een indifferente monumentwaarde.
- In de linker achterkamer heeft de kluis en trapkast een hoge monumentwaarde. De overige interieurafwerking heeft een indifferente monumentwaarde.
- In de rechter achterkamer heeft de interieurafwerking een indifferente monumentwaarde.

Interieur eerste verdieping

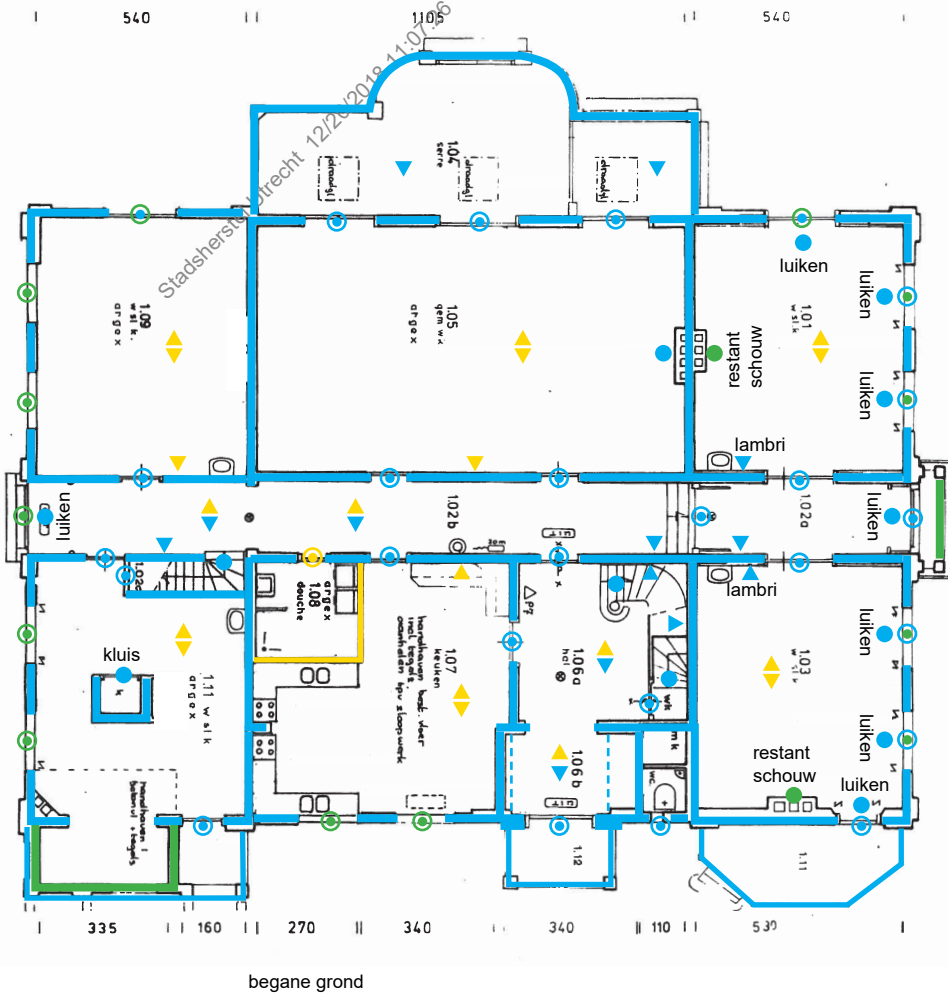
- De indeling van de eerste verdieping heeft een hoge monumentwaarde. Kenmerkend is dat deze in twee richtingen symmetrisch is. In de breedte bestaat deze uit een gang met kamers aan weerszijden. In de lengte uit drie beuken, waarvan een brede middenbeuk.
- In het trappenhuis hebben de trap, balustrade en wandafwerking een hoge monumentwaarde. De vernieuwde zoldertrap heeft een positieve monumentwaarde, omdat de locatie van de zoldertrap waarschijnlijk oorspronkelijk is. De doorgangen naar de badkamer en toilet hebben een indifferente monumentwaarde, omdat deze afbreuk doen aan de oorspronkelijke wandindeling.
- In de linker voorkamer en middelste kamer in de rechter beuk hebben de marmeren schouwen een hoge monumentwaarde. In de linker voorkamer heeft ook het papierbehang tegen de boezem een hoge monumentwaarde. De interieurafwerking in deze kamers heeft verder een indifferente monumentwaarde.
- In de overige kamers heeft de interieurafwerking een indifferente monumentwaarde.

Interieur tweede verdieping, zolder

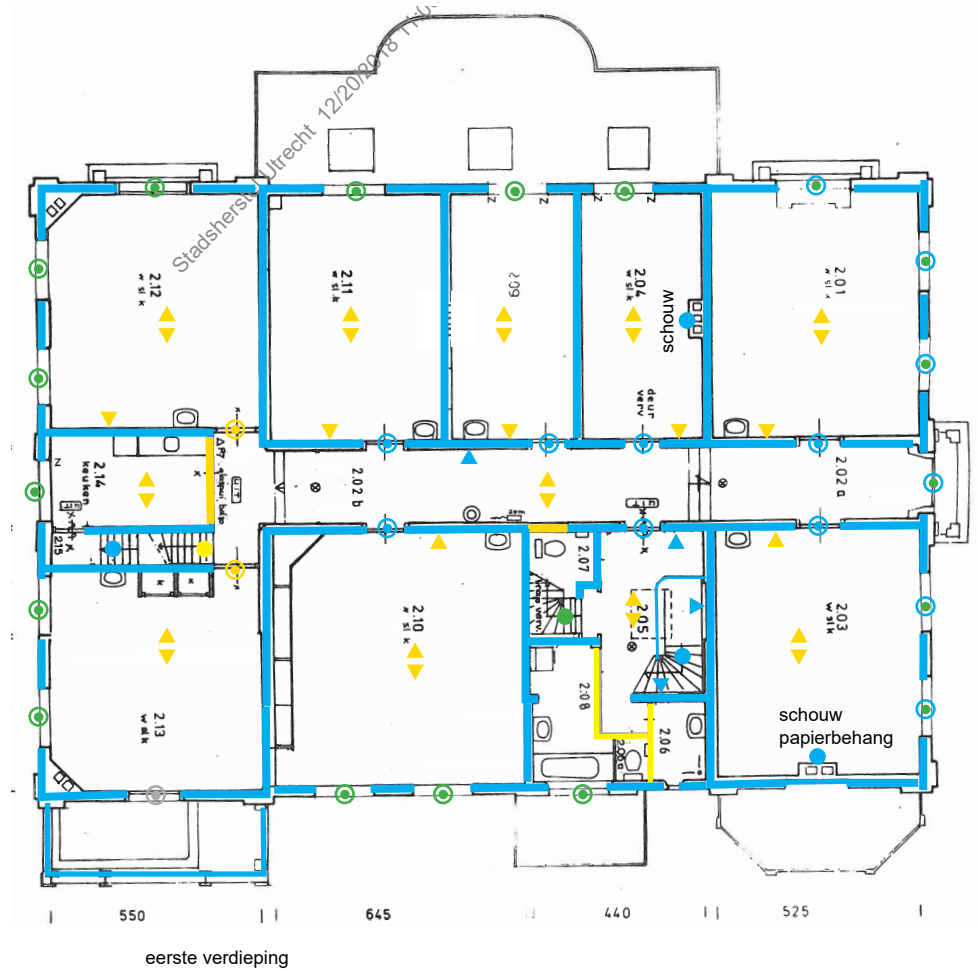
- Op de tweede verdieping en zolder hebben de scheidingsmuren tussen de middelste beuk en de voorste en achterste beuk een hoge monumentwaarde.
- De scheidingswanden daarbinnen en de trappen hebben een indifferente monumentwaarde, omdat deze allemaal tijdens de laatste restauratie zijn aangebracht.
- De oorspronkelijke kapspanten in de middelste en achterste beuk hebben een hoge monumentwaarde. De vernieuwde kapspanten in de voorste beuk hebben een positieve monumentwaarde.

kelder

begane grond

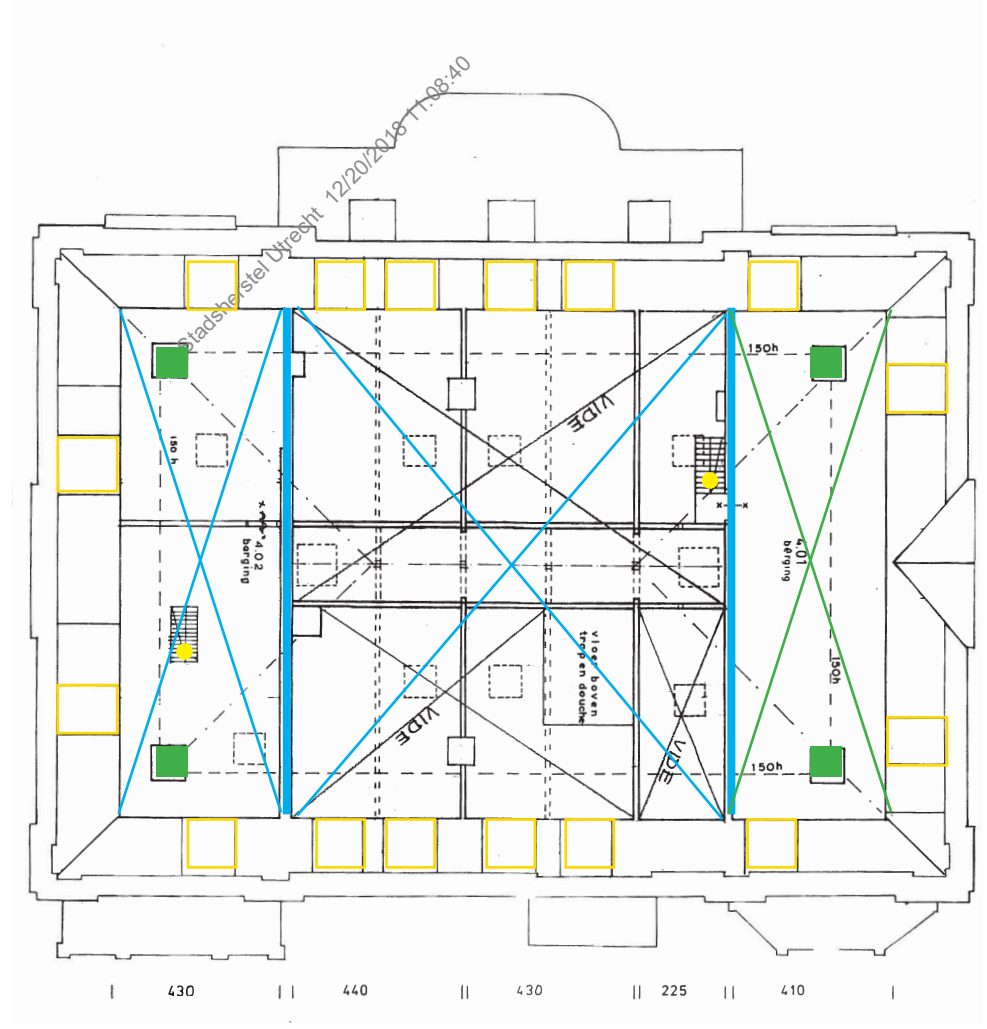
eerste verdieping

- hoge monumentwaarde
- positieve monumentwaarde
- indifferente monumentwaarde

- interieurelement (o.a. trap, schouw)
- ▼ vloerafwerking
- ▲ plafondaafwerking
- ▶ wandafwerking (lambrisering, wandschildering)
- ⊗ bovengelegen zichtbare vloer/ kapconstructie
- kozijn
- deur/ raam in het kozijn

tweede verdieping

zolder

6. Advies voor nader onderzoek

Op basis van dit onderzoek zijn enkele vragen naar boven gekomen die aan de hand van nader onderzoek beantwoord zouden kunnen worden.

Advies voor destructief onderzoek

- Mogelijk bevinden er zich nog wandafwerkingen (lambriseringsen, wandschilderingen, behang, schuifluiken) achter de voorzetwanden. Geadviseerd wordt om kijkgaatjes te maken en/ of bij een volgende verbouwing de voorzetwanden voorzichtig te verwijderen.
- Mogelijk bevinden er zich nog stucplafonds boven de huidige vlakke plafonds. Geadviseerd wordt om kijkgaatjes te maken en/ of bij een volgende verbouwing de plafonds voorzichtig te verwijderen.

Advies voor kleurhistorisch onderzoek

- De datering van de kozijnen en deuren aan de gang op de begane grond en eerste verdieping is niet zeker (1770/ 1846). Wel is vrij zeker dat de kozijnen in de voormalige entreehal en in de uitbreiding uit 1846 dateren. Door middel van vergelijkend kleurhistorisch onderzoek op de kozijnen en deuren kan de datering achterhaald worden. Indien het verpakket op de deuren en kozijnen in de rest van de gang groter is dan op de elementen uit 1846, zijn deze ouder (1770).
- Ook de datering van de trap en keldertrap is niet zeker. Ook hier zou kleurhistorisch onderzoek meer informatie kunnen opleveren. De verpakketten op de deuren naar de keuken, keldertrap en gang zouden vergeleken kunnen worden. Indien deze hetzelfde zijn dateren ze uit eenzelfde periode, vermoedelijk 1770.

- In de linker voorkamer op de begane grond is niet duidelijk wanneer de tuindeur aangebracht is. Vergelijkend kleurhistorisch onderzoek op de binnenluiken van de vensters en tuindeur (die beiden passen bij een achttiende eeuwse raamindeling met kleine ruiten) zou meer informatie kunnen opleveren over de datering. Indien het kleurenpakket hetzelfde is hoort het binnenluik van de tuindeur bij deze kamer en is deze mogelijk verplaatst van het midden naar de hoek van de muur. Indien het kleurenpakket verschilt, zijn de binnenluiken van de tuindeur van elders afkomstig.
- In de linker voorkamer op de begane grond zou ter plaatse van de vermoedelijke oorspronkelijke locatie van de schouw (tegen het midden van de binnenmuur) de lambrisering nader onderzocht kunnen worden op naden. Dit zou erop wijzen dat de schouw is verplaatst.

7. Verantwoording

Archieven

- Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (bouwdossier, beeldbank)
- Gemeente De Bilt (bouwdossier)
- Kadaster Archiefviewer
- Utrechts Archief (beeldbank)
- Huisarchief (fotoalbums)

Websites

- www.topotijdreis.nl
- www.delpher.nl

Literatuur

- Tromp, H.M.J., *Buitenplaatsen bij De Bilt: Vollenhoven, Houtringe en Beerschoten*, 1980.
- Tromp, H.M.J., *Sandwijck bij De Bilt*, 1980
- Dikland, E.H., van der Hoeve, J.A., *Monumenteninventarisatie van de gemeente De Bilt*, 1983
- Damsté, P.H., *De Bilt in beeld*, 1973
- Broekhoven, S., Berends, S., *De Bilt, geschiedenis en architectuur*
- Gewin, E.E., *De Bilt een Utrechts dorp in vroeger eeuw*, 1944
- Rijksdienst voor de Monumentenzorg, *Sandwijck bij De Bilt (Bijdragen tot het bronnenonderzoek naar de ontwikkeling van de Nederlandse historische tuinen, parken en buitenplaatsen - nr 4)*, 1980
- Bewoners Sandwijck en LOBH, *Het spook van Sandwijck*, 1980

Beeldverantwoording.

De foto's zijn gemaakt door Lotte Zaaier, tenzij anders vermeld.
De tekeningen van de bestaande toestand zijn verkregen via de opdrachtgever.